

Nr 252.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om villkorlig frigivning m. m.; given Stockholms slott den 7 maj 1943.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om villkorlig frigivning;
- 2) lag om ändrad lydelse av 4 kap. 3 § strafflagen;
- 3) lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 april 1927 (nr 107) om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare; och
- 4) lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 1 juli 1898 (nr 68 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid.

GUSTAF.

Thorwald Bergquist.

Förslag
till
Lag
om villkorlig frigivning.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Den som undergår straffarbete på viss tid, ej under sex månader, eller ock fängelse på minst lika lång tid skall villkorligt frigivas, då fem sjättedelar av strafftiden förflutit.

2 §.

Den som undergår straffarbete på viss tid eller fängelse och avtjänat två tredjedelar av strafftiden, dock minst ett år, må efter egen ansökan villkorligt frigivas, därest med fog kan antagas att han efter frigivningen skall förhålla sig väl och hänsyn till den allmänna laglydnaden ej påkallar att straffet fortsättes.

Vid prövning av fråga om frigivning varom i första stycket sägs skall beaktas:

brottets beskaffenhet, dess orsaker och omständigheterna vid detsamma; den dömdes tidigare vandel;

hans uppförande under fängelsetiden och sinnesriktning vid den tid då frigivning ifrågasättes;

hans beredvillighet att ersätta genom brottet uppkommen skada; samt de förhållanden i vilka han skulle komma att försättas efter frigivningen.

3 §.

Beslut om villkorlig frigivning enligt 1 § meddelas av fångvårdsanstaltens styresman.

Om villkorlig frigivning enligt 2 § bestämmer Konungen. Ansökan om sådan frigivning göres hos fångvårdsstyrelsen och överlämnas av denna med eget yttrande till Konungen.

4 §.

I beslut om villkorlig frigivning skall fastställas en prøvotid motsvarande den vid frigivningen återstående strafftiden, dock minst ett år. Om förlängning av prøvotiden stadgas i 11 §.

5 §.

Den frigivne skall under prövotiden föra ett ordentligt och ostraffligt leverne, undvika dåligt sällskap och bemöda sig om utväg till försörjning på lovligt sätt samt i övrigt ställa sig till efter rättelse vad enligt denna lag och med stöd därav meddelade föreskrifter åligger honom. Har han förpliktats ersätta genom brottet uppkommen skada, skall han göra vad i hans förmåga står att fullgöra sin skyldighet därutinnan.

6 §.

Den frigivne skall under prövotiden stå under tillsyn. Prövas av särskilda skäl tillsyn icke erforderlig, må dock fångvårdsstyrelsen eller, där frigivning sker enligt 2 §, Konungen medgiva att tillsyn icke anordnas.

Tillsynsman för frigiven utses, efter samråd med fångvårdsanstaltens styresman, av statens skyddskonsulent i det distrikt där den frigivne efter frigivningen skall vistas. Finnes ej annan lämplig person att tillgå, vare på landet landsfiskal och i stad polismästare och stadsfiskal pliktiga att mottaga uppdrag såsom tillsynsman. Förordnande för sådan befattningshavare att vara tillsynsman meddelas av länsstyrelsen efter framställning av skyddskonsulent.

Skyddskonsulenten i det distrikt där den frigivne vistas skall hava inseende över tillsynens utövande.

7 §.

Det åligger den frigivne att hålla tillsynsmannen underrättad om sin bostad och arbetsanställning, på kallelse inställa sig hos honom och i övrigt enligt hans anvisningar upprätthålla förbindelse med honom.

8 §.

I samband med villkorlig frigivning må, i den mån det finnes påkallat med hänsyn till den frigivnes karaktär eller sinnesbeskaffenhet, hans tidigare vandel eller andra omständigheter, jämte det förordnande meddelas om tillsyn, tillika åläggas honom att

- a) ställa sig till efter rättelse särskilda bestämmelser beträffande hans vistelseort, bostad, arbetsanställning, utbildning eller användande av fritid;
- b) avhålla sig från bruk av rusdrycker;
- c) underkasta sig inskränkning i förfogandet över arbetsförtjänst eller andra tillgångar.

Beslut som avses i denna paragraf meddelas, då frigivning sker enligt 1 §, av statens skyddskonsulent i det distrikt, där den frigivne efter frigivningen skall vistas, efter samråd med fångvårdsanstaltens styresman. Vid frigivning enligt 2 § ankommer på Konungen att meddela sådant beslut.

9 §.

Tillsynsmannen äger meddela bestämmelser med avseende å verkställandet av föreskrift varom i 8 § sägs samt de ordningsföreskrifter han eljest med hänsyn till den frigivnes karaktär eller sinnesbeskaffenhet finner erforderliga.

10 §.

Föreskrift som meddelats jämlikt 8 § må, då anledning därtill förekommer, ändras eller upphävas av den skyddskonsulent som har inseende över tillsynen.

11 §.

Åsidosätter den frigivne något som till följd av frigivningen åligger honom, må efter omständigheterna

- a) förordnas om tillsyn;
- b) meddelas föreskrift enligt 8 §, därvid tillika skall förordnas om tillsyn om så ej tidigare skett;
- c) beslutas att varning skall tilldelas den frigivne;
- d) förordnas om prøvotidens förlängning, dock högst med ett år utöver den vid frigivningen bestämda tiden; eller ock
- e) förklaras att den villkorligt medgivna friheten skall vara förverkad.

12 §.

Åtgärd som avses i 11 § a), b) eller c) ankommer på fångvårdsstyrelsen att besluta. Om åtgärd enligt 11 § d) eller e) beslutar länsstyrelsen i det län där den frigivne vistas.

Framställning om åtgärd enligt 11 § göres hos fångvårdsstyrelsen av allmän åklagare, tillsynsman eller statens skyddskonsulent. Finner fångvårdsstyrelsen åtgärd som ankommer på länsstyrelse böra vidtagas, skall ärendet hänskjutas till länsstyrelsen.

I ärende som avses i denna paragraf skall tillfälle lämnas den frigivne att yttra sig samt yttrande jämväl inhämtas från den skyddskonsulent som har inseende över tillsynen och från tillsynsmannen, därest dessa ej förut yttrat sig i ärendet.

Åtgärd enligt 11 § må beslutas endast om fråga därom väckes före prøvotidens utgång. Ej må efter prøvotidens utgång förordnande meddelas om tillsyn, föreskrift enligt 8 § eller varning utan att prøvotiden därjämte blivit förlängd.

13 §.

Varder den frigivne övertygad att hava begått nytt brott efter straffverkställighetens början men före prøvotidens slut och dömes han därför till fängelse eller straffarbete, skall domstolen, där ej särskilda skäl till annat föranleda, tillika förklara den villkorligt medgivna friheten förverkad.

Övertygas den frigivne om brott, som förövats innan straffet började verkställas, och ådömes till följd därav förhöjt straff jämlikt 4 kap. 3 § strafflagen, skall den villkorligt medgivna friheten förklaras förverkad. Finnes den frigivne förskylla endast ringa förhöjning i det tidigare ådömda straffet, må i stället straff ådömas och verkställas för allenast det brott varom han sålunda övertygats. Prövas förhöjt straff icke böra ådömas, skall det förut ådömda straffet förklaras avse jämväl det ifrågavarande brottet.

Villkorligt medgiven frihet må ej förklaras förverkad enligt denna paragraf, med mindre fråga därom uppkommer i mål som anhängiggjorts före prövotidens utgång.

14 §.

Förklaras den villkorligt medgivna friheten förverkad jämlikt 11 § eller 13 § första stycket, skall det vid frigivningen återstående straffet eller, i fall som i sistnämnda lagrum sägs, det längre straff som den frigivne har att undergå anses såsom nytt straff med avseende å frågan om ny villkorlig frigivning enligt 1 eller 2 §; och må, där förverkande skett enligt 11 §, villkorlig frigivning enligt 2 § äga rum ändå att tid som där sägs icke gått till ända.

Varder jämlikt 4 kap. 3 § strafflagen förhöjt straff ådömt den frigivne, skall frågan om ny villkorlig frigivning bedömas med hänsyn till det för brotten gemensamma straffet; dock må villkorlig frigivning enligt 1 § ej ske, med mindre straffet efter avräkning av vad han förut utstått uppgår till minst sex månader och ej heller förrän den dömde ånyo avtjänat minst fem månader.

15 §.

Kan den villkorligt medgivna friheten ej längre förklaras förverkad, skall straffet anses hava vid frigivningen till fullo verkställts.

16 §.

Uppkommer fråga om förverkande av villkorligt medgiven frihet, äger länsstyrelsen, såframt omständigheterna därtill föranleda, besluta att den frigivne skall häktas i avbidan på vidare förordnande.

17 §.

Fångvårdsstyrelsen äger, efter framställning av villkorligt frigiven eller om anledning eljest förekommer, ändra vad statens skyddskonsulent jämlikt denna lag beslutat.

Beslut av fångvårdsstyrelsen jämlikt denna lag må icke överklagas.

Har länsstyrelse förordnat om förlängning av prövotid eller förklarat villkorligt medgiven frihet förverkad, och vill den frigivne söka ändring i beslutet, äger han inom åttonde dagen efter det beslutet delgivits honom till länsstyrelsen eller tillsyningsman vid häkte, där han förvaras, ingiva sina till

Konungen ställde besvär. Besvär, som ingivits till tillsyningsman, skola av denne ofördröjligen insändas till länsstyrelsen. Länsstyrelsen skall, så fort ske kan, insända inkomna besvär till Konungens nedre justitierevision tillika med de till målet hörande handlingarna.

18 §.

I fråga om verkställighet före besvärstidens utgång av beslut om förverkande av villkorligt medgiven frihet skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad särskilt finnes stadgat angående verkställighet av straff ådömt genom utslag som ej vunnit laga kraft.

Övriga beslut jämlikt denna lag skola, där ej annorlunda förordnas, omedelbart lända till efterrättelse.

19 §.

Beträffande rätt för den som häktats enligt 16 § att anlita biträde för förberedande och utförande av talan mot beslut av länsstyrelse om förverkande av villkorligt medgiven frihet gälle vad i lagen angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad finnes stadgat, dock att biträdet tillerkänd ersättning alltid skall stanna å statsverket.

20 §.

Vid tillämpning av denna lag skall såsom strafftid räknas jämväl tid, under vilken straffet skall anses verkställt på grund av domstols förordnande som i 4 kap. 12 § strafflagen sägs.

21 §.

Fånge som ådömts inneslutning i straffcell må ej villkorligt frigivas förrän denna bestraffning blivit verkställd.

Har enligt 6 § andra stycket lagen om förvaring eller internering i säkerhetsanstalt fråga väckts därom att fånge skall underkastas förvaring, må han ej villkorligt frigivas förrän frågan blivit slutligen avgjord.

Har förvaring eller internering i säkerhetsanstalt avbrutits för verkställighet av frihetsstraff, vare å det straff bestämmelserna i denna lag ej tillämpliga.

22 §.

Konungen äger meddela de närmare bestämmelser som erfordras för tillämpning av denna lag.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Genom lagen upphäves lagen den 22 juni 1906 (nr 51 s. 9) angående villkorlig frigivning; dock skall jämväl efter den nya lagens ikraftträdande äldre lag tillämpas beträffande den som dessförinnan frigivits.

Villkorlig frigivning jämlikt 1 § i den nya lagen må ej äga rum beträffande den, för vilken vid lagens ikraftträdande av strafftiden återstår mindre än en månad eller, om straffet utgör ett år eller däröver men understiger tre år, mindre än två månader eller, om straffet utgör tre år eller däröver, mindre än tre månader.

Därest lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt vid den nya lagens ikraftträdande ännu icke trätt i kraft, skall intill dess så sker 21 § i den nya lagen hava följande lydelse:

21 §.

Fånge som ådömts inneslutning i straffcell må ej villkorligt frigivas förrän denna bestraffning blivit verkställd.

Har i fråga om den som intagits till förvaring i vårdanstalt för förminskat tillräkneliga förbrytare eller intagits i interneringsanstalt för återfallsförbrytare, förvaringen eller interneringen avbrutits för verkställighet av straffarbete eller fängelse, vare å det straff bestämmelserna i denna lag ej tillämpliga.

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 4 kap. 3 § strafflagen.

Härigenom förordnas, att 4 kap. 3 § strafflagen¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

4 KAP.

3 §.

Varder den — — — de övriga.

Från gemensamt — — — ådömda straffet.

Huru i vissa fall särskilt straff må ådömas i stället för gemensamt straff, därom stadgas i särskilda lagar om villkorlig dom och om villkorlig frigivning.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

¹ Senaste lydelse se SFS 1938:251.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 april 1927 (nr 107) om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare.

Häriigenom förordnas, att 2 § lagen den 22 april 1927 om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare¹ skall erhålla följande ändrade lydelse.

2 §.

Förordnande om någons intagande i vårdanstalt första gången må ej meddelas med mindre han

dels på grund av sin sinnesbeskaffenhet måste antagas vara endast i ringa mån mottaglig för den med straffet avsedda verkan;

dels med hänsyn till brottets beskaffenhet samt på grund av i målet förebragt utredning angående hans sinnesbeskaffenhet och föregående vandel är att anse såsom vådlig för annans säkerhet till person eller egendom; samt

dels dömes till straffarbete i minst två år eller ock till sådant straff på kortare tid eller fängelsestraff, där sålunda ådömt straff skall sammanläggas med annat frihetsstraff och det sammanlagda straffet uppgår till straffarbete i minst två år; eller, sedan han frigivits från honom för tidigare brott ådömt straffarbete, ånyo begått brott och därför dömes till straffarbete eller, där båda brotten äro sedlighetsbrott, till straffarbete eller fängelse.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

¹ Senaste lydelse se SFS 1938: 260.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 4 § lagen den 1 juli 1898 (nr 68 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid.

Härigenom förordnas, att 4 § lagen den 1 juli 1898 innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid skall erhålla följande ändrade lydelse.

4 §.

Fånge skall ur straffanstalten lösgivas å den enligt vad ovan för varje fall är stadgat bestämda dagen för strafftidens slut.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 26 februari 1943.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, anmäler fråga angående *revision av lagstiftningen om villkorlig frigivning*.

Föredraganden anför följande.

Den 20 april 1934 erhöll chefen för justitiedepartementet, såsom framgår av statsrådsprotokollet för nämnda dag, bemyndigande att låta verkställa utredning angående reformer på straffsystemets, straffverkställighetens och fångvårdens områden. Bland reformfrågor, som därvid skulle upptagas, nämndes frågan angående revision av lagstiftningen om villkorlig frigivning. Resultatet av den i anledning härav verkställda utredningen föreligger i ett den 30 september 1938 dagtecknat betänkande med förslag till lag om villkorlig frigivning m. m., avgivet av inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga (statens offentliga utredningar 1938: 25). De sakkunniga voro professorn Folke Wetter, ordförande, överdirektören Hardy Göransson, professorn Olof Kinberg, advokaten Hugo Lindberg och byråchefen för lagärenden Ivar Strahl med hovrättsassessorerna Axel Lindskog såsom sekreterare.

Över betänkandet ha yttranden inhämtats från överståthållarämbetet och samtliga länsstyrelser, fångvårdsstyrelsen, medicinalstyrelsen, statens inspektör för fattigvård och barnavård, föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges stadsdomare, föreningen Sveriges stadsfiskaler, föreningen Sveriges landsfogdar, föreningen Sveriges landsfiskaler, Sveriges advokatsamfund, svenska kriminalistföreningen, centralförbundet för socialt arbete, svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, svenska skyddsförbundet, föreningen skyddsvärnet i Stockholm, Uppsala samhjälp, föreningen skyddsvärnet i Göteborg, föreningen skyddsvärnet i Kopparbergs län och svenska fångvårdssällskapet. Överståthållarämbetet har bifogat yttranden av polismästaren, förste och tredje polisintendenterna samt förste stadsfiskalen i Stockholm. Vissa länsstyrelser ha bifogat yttrande av landsfogden i länet. Länsstyrelsen i Jönköpings län har därjämte insänt yttranden av Jönköpings läns skyddsförening samt Jönköpings länsavdelning av föreningen Sveriges

landsfiskaler, och länsstyrelsen i Kalmar län har bifogat yttrande av Kalmar läns fångvårdsförening. Svenska skyddsförbundet har bifogat yttranden av ett stort antal av de till förbundet anslutna skyddsföreningarna.

Sedan ärendet varit föremål för övervägande inom justitiedepartementet, anhåller jag att nu få upptaga detsamma till behandling.

Gällande svensk rätt.

Reglerna om villkorlig frigivning återfinnas i lagen den 22 juni 1906 angående villkorlig frigivning. En förutsättning för villkorlig frigivning var enligt lagens ursprungliga lydelse, att den dömde undergått straffarbete i minst två år och att den utståndna strafftiden utgjorde minst två tredjedelar av det ådömda straffet. År 1918 ändrades lagen så, att villkorlig frigivning numera kan ske efter det den dömde undergått straffarbete eller fängelse i minst ett år. Därjämte förutsattes såsom förut, att den utståndna strafftiden utgör minst två tredjedelar av straffet. En förutsättning är vidare, att omständigheterna göra sannolikt att den dömde skall på fri fot förhålla sig väl. Villkorlig frigivning må endast äga rum med fångens begivande. Om villkorlig frigivning förordnar Konungen. Den frigivne är underkastad särskild tillsyn under en prøvotid motsvarande den återstående strafftiden, dock minst ett år. För varje villkorligt frigiven utses av länsstyrelsen en tillsynsman. Den frigivne är skyldig att ställa sig till noggrann efterrättelse de särskilda föreskrifter som vid frigivningen eller därefter meddelas honom. Vid frigivningen bestämes städse viss ort, där han skall vistas under prøvotiden och vilken han icke utan tillstånd äger lämna. I lagen stadgas vidare, att den frigivne under prøvotiden är pliktig att föra ett ordentligt och ostraffligt leverne, undvika skadligt umgänge samt bemöda sig om utväg till försörjning på lovligt sätt. Om han åsidosätter vad sålunda åligger honom, äger länsstyrelsen återkalla den villkorligt medgivna friheten eller låta tilldela den frigivne varning. Övertygas den frigivne under prøvotiden om brott som förövats efter straffverkställighetens början och dömes han därför till fängelse eller straffarbete, skall domstolen förklara den villkorligt medgivna friheten förverkad. Detsamma gäller, där den frigivne under prøvotiden övertygas om brott som förövats innan straffet började verkställas samt i följd därav förhöjt straff ådömes jämlikt 4 kap. 3 § strafflagen.

Under år 1942 var antalet villkorliga frigivningar 84. Av de frigivna voro 71 män och 13 kvinnor. Under tidigare år har antalet villkorligt frigivna stundom varit högre; år 1934 frigåvos sålunda villkorligt 177 personer. Sammanlagt ha från lagens ikraftträdande den 1 januari 1907 till 1942 års utgång 2,859 personer villkorligt frigivits. I vilken omfattning fångar, som med hänsyn till strafftidens längd kunna villkorligt frigivas, komma i åtnjutande av denna förmån belyses därav att av samtliga sådana under femårsperioden 1932—1936 frigivna straffarbetsfångar och urbota fängelsefångar ungefär 46 % erhållit villkorlig frigivning. Motsvarande siffror äro för fångar, som varit dömda till straffarbete på bestämd tid över två år,

57 %, för fångar, som varit dömda till straffarbete i mer än ett och högst två år, 35 % och för fångar, som varit dömda till fängelse i mer än ett år, 34 %. Vid betydligt mer än hälften av de bifallna ansökningarna under åren 1936 och 1937, för vilka är en särskild undersökning gjorts rörande användningen av villkorlig frigivning, har lagen utnyttjats fullt ut, i det att straffet endast behövt avtjänas till två tredjedelar. Under åren 1907—1941 ha 70 personer eller 2.5 % av hela antalet villkorligt frigivna, förverkat den villkorligt medgivna friheten på grund av nytt brott eller, mera undantagsvis, genom åsidosättande av de särskilda skyldigheter som ålegat dem. Närmare uppgifter om användningen av villkorlig frigivning meddelas i det förut omtalade betänkandet med förslag till lag om villkorlig frigivning m. m. s. 21 f. och i den i Sveriges officiella statistik ingående publikationen Fångvården år 1941 (s. 43 f.).

Utländsk lagstiftning om villkorlig frigivning.

I *England*, som varit ett föregångsland i fråga om den villkorliga frigivningen, utbildades institutet i samband med att verkställandet av långvariga frihetsstraff anordnades enligt det s. k. progressivsystemet. Detta innebär, att straffverkställigheten börjar med en jämförelsevis sträng behandling och att fången i mån av gott uppförande gradvis erhåller lättnader. Såsom ett sista led i progressivstraffet, förmedlande övergången till den fulla friheten, kom villkorlig frigivning redan tidigt till användning. I den nuvarande engelska rätten förekommer villkorlig frigivning såsom sista ledet i det som progressivstraff anordnade straffarbetsstraffet, penal servitude, vars minimum är tre år. Genom flit och gott uppförande kunna fångarna, med vissa undantag, uppnå att de efter att ha avtjänat tre fjärdedelar av straffet — för kvinnor två tredjedelar — bli villkorligt frigivna. Beträffande fängelsestraff, imprisonment, å längre tid än en månad stadgas, att fånge som utmärkt sig genom särskild flit och gott uppförande må kunna få straffet avkortat, utan villkor, med en sjättedel.

I *Amerikas förenta stater* har institutet villkorlig frigivning likaledes nått en hög grad av utveckling. Det har där fått sin prägel av att i flertalet stater utdömas frihetsstraff, vilkas längd ej bestämmes i domen på annat sätt än att en maximitid och en minimitid fastställas. Frigivning sker då vanligen vid minimitidens utgång och är regelmässigt villkorlig.

På den *europiska kontinenten* har villkorlig frigivning mestadels kommit till användning i mera begränsad omfattning. Den har vanligen förbehållits sådana fångar, som uppfört sig väl i fängelset och om vilkas välförhållande efter frigivningen man därför anser sig kunna hysa förhoppning. Villkorlig frigivning har på detta sätt kommit att innebära en efter fri prövning given belöning för välförhållande under anstaltsvistelsen.

I *Danmark, Norge och Finland* har emellertid den villkorliga frigivningen utvecklats till att bli ett normalt led i straffverkställigheten. I *Danmark* må sålunda enligt strafflagen av år 1930 en fånge, när han avtjänat två tredje-

delar av straffet, dock minst nio månader, villkorligt frigivas under förutsättning att hans uppförande icke gör frigivningen otillräddlig och att han har tillgång till lämpligt arbete eller till bostad och underhåll på annat ändamålsenligt sätt samt att han förklarar sig vilja iakttaga de villkor som uppställas för frigivningen. I *Norge* gjordes redan år 1900 men mera utpräglat år 1933 villkorlig frigivning obligatorisk under vissa förutsättningar. Det stadgades sålunda sistnämnda år att fånge, som undergår ådömt fängelsestraff på minst sex månader och som efter avdrag för häktningstid skall avtjäna minst fem månader, skall villkorligt frigivas när han avtjänat två tredjedelar av den efter avdrag för häktningstiden återstående strafftiden, dock minst fyra månader. Villkorlig frigivning må dock icke äga rum, om det är anledning antaga att fången icke kommer att uppfylla de villkor som uppställas för frigivningen eller om andra särskilda omständigheter göra frigivningen icke tillräddlig eller om fångens uppförande i fängelset är sådant att han icke förtjänar att frigivas före strafftidens slut. I *Finland* förekommer efter lagändring år 1931 villkorlig frigivning i två former, en obligatorisk och en fakultativ. Vid den förra formen har den finska lagstiftningen helt frångått den på progressivsystemet grundade tanken, att villkorlig frigivning skall utgöra en förmån som förvärfvas genom gott uppförande i fängelset. Villkorlig frigivning skall nämligen obligatoriskt äga rum, då verkställigheten av ett frihetsstraff på viss tid fortgått minst sex månader och av straffet endast en tolfedel återstår oavtjänad; undantag är stadgat blott för det fall att justitiedepartementet, på förslag av straffanstaltens direktion, annorlunda förordnat eller verkställigheten av fången ådömd disciplinär bestraffning utgör hinder för frigivningen. Jämte denna regel om obligatorisk villkorlig frigivning finnes en regel om fakultativ sådan, enligt vilken den som dömts till frihetsstraff på viss tid och utstått två tredjedelar av strafftiden, dock minst sex månader, må kunna villkorligt frigivas, där ett ostraffligt leverne i framtiden kan med sannolikhet förväntas av honom. Det straff som den frigivne har att utstå, om han går den villkorligt medgivna friheten förlustig, skall vara lika med den återstående strafftiden men må dock ej understiga två månader.

Tidigare svenska reformförslag.

I sitt åren 1910—1914 utgivna arbete »Principerna för en strafflagsreform» föreslog professor *Thyrén*, att vid sidan av den nuvarande formen av villkorlig frigivning, vilken han betecknade såsom belönande straffavkortning, skulle ställas en annan form av villkorlig frigivning med uppgift att utgöra ett sätt för anordnande av en övergångsbehandling efter själva frihetsstraffet och före den fullständiga friheten. Belönande straffavkortning och övergångsbehandling borde uppfattas såsom två var för sig nyttiga institut, vilka vilade på olika grunder och icke borde sammanblandas utan utföras oberoende av varandra. Belönande straffavkortning borde inskränkas till de fångar, som gjorde sig särskilt förtjänta därav. Den skulle tjäna såsom sporre

och disciplinmedel under strafftiden. Övergångsbehandling åter borde, utan undantag, gälla alla fångar som undergått det för svåra brott i allmänhet avsedda långvariga frihetsstraffet och allra minst uraktlåtas i fråga om de mest svårskötta brottslingarna. Av strafftiden skulle, oberoende av den belöande straffavkortningen, en viss en gång för alla bestämd tid, ett år, såsom obligat straffavkortning avskiljas från strafftiden och verkställas endast i händelse den frigivne visade dåligt uppförande.

Med vidare utförande av denna tanke föreslog Thyréén i Förberedande utkast till strafflag, allmänna delen, vilket utkom år 1916, att fånge, som blivit dömd till frihetsstraff på viss tid icke under sex år, skulle villkorligt frigivas, då han undergått så stor del av straffet att endast ett år återstode av den ådömda strafftiden; där efter omständigheterna syntes sannolikt att sådan fånge skulle på fri fot förhålla sig laglydigt, finge villkorlig frigivning ske före denna tidpunkt, dock ej förrän hälften av det ådömda straffet avtjänats.

Strafflagskommissionen upptog i sitt år 1923 avgivna förslag till strafflag, allmänna delen (statens offentliga utredningar 1923: 9), de av Thyréén framförda synpunkterna. Kommissionen anförde bland annat, att då en fånge efter avtjänandet av ett långvarigt straff, under vilket han vant sig vid att hans levnadsförhållanden i allo reglerades av fängelseregimen, åter försattes i full frihet, han i regel vore föga rustad att övervinna de svårigheter som mötte honom. Lämnad åt sig själv glede han, fortsatte kommissionen, alltför lätt åter in i den dåliga omgivning, som kanske från början fördärvat honom; komme därtill upprepade motgångar vid försök att erhålla arbetsanställning, ökades för honom frestelserna att åter begå brott. Erfarenheten från alla länder utvisade också att proportionsvis de flesta återfall ägde rum under det första eller åtminstone de närmaste två eller tre åren efter strafftidens slut. Icke blott av omvårdnad om den frigivne utan i samhällets eget intresse såsom skydd mot den fara för nya angrepp, som hotade från hans sida, borde samhället därför förmedla övergången från vistelsen i straffanstalten till fullständig frihet genom att under en viss icke för kort tid behålla den frigivne under tillsyn och därigenom bereda sig tillfälle att påverka hans uppförande. En dylik efterbehandling, under vilken den frigivne fortfarande vore underkastad vissa inskränkningar i sin frihet, borde såsom det sista ledet i progressivbehandlingen följa å varje längre tidsbestämt frihetsstraff. Om en dylik efterbehandling skulle kunna erhålla någon högre grad av effektivitet, måste den emellertid vara förenad med ett straffhot, som komme att verkställas därest den frigivne under övergångstiden visade dåligt uppförande. Att kriminalisera dåligt uppförande, som icke innefattade brott, vore dock tydligen icke möjligt, och det nödiga straffhotet kunde därför icke åstadkommas på annat sätt än att viss del av det ådömda straffet avskildes från straffverkställandet i första hand och under övergångstiden hölles svävande över den frigivne för att verkställas, därest han visade dåligt uppförande, men eljest finge förfalla. Kommissionen föreslog, att sådan straffavkortning, av kommissionen betecknad såsom villkorlig utskrivning, skulle obligatoriskt tillämpas när någon, som blivit dömd till frihetsstraff på minst fyra år, un-

dergått så stor del av straffet att endast ett år återstode av den ådömda strafftiden. Såsom ett från villkorlig utskrivning artskilt institut upptog kommissionens förslag villkorlig frigivning. Sådan skulle i motsats till villkorlig utskrivning vara förbehållen fångar, som under strafftiden visat gott uppförande och beträffande vilka kunde antagas att de skulle på fri fot förhålla sig väl. Villkorlig frigivning skulle alltså i motsats till villkorlig utskrivning tjäna såsom belöning för gott uppförande i fängelset och åsyftade att uppmuntra och egga fångarna till välförhållande. Fånge skulle liksom enligt gällande lag kunna villkorligt frigivas sedan han avtjänat två tredjedelar av straffet, dock minst ett år; där det ådömda straffet vore frihetsstraff på fyra år eller mera, dock ej på livstid, och minst tre år av straffet avtjänats, skulle villkorlig frigivning kunna ske redan då hälften av strafftiden gått till ända.

De sakkunnigas förslag.

De sakkunnigas reformförslag avser i främsta rummet att göra villkorlig frigivning till ett normalt slutled i verkställigheten av tidsbestämda frihetsstraff. Undantag göres dock för straff av kortare tidslängd.

De sakkunniga framhålla, att övergången från fängelsevistelse till livet utanför anstalten enligt vad erfarenheten utvisar erbjuder betydande svårigheter och risker för fångarna. Det är därför enligt de sakkunniga ett samhällsintresse att bereda de frigivna fångarna hjälp och stöd. De sakkunniga ha föreslagit åtgärder med syfte att åstadkomma en förbättrad eftervård åt frigivna fångar. För att giva erforderligt allvar och eftertryck åt sådan eftervårdande behandling bör enligt de sakkunnigas åsikt finnas möjlighet att, om den frigivne missköter sig, åter intaga honom i fångvårdsanstalt. De sakkunniga ha därför föreslagit, att reglerna om villkorlig frigivning ändras så att institutet kommer till användning i betydligt större utsträckning än nu.

Enligt de sakkunnigas förslag skola, frånsatt vissa undantag, alla fångar med bestämd strafftid, för vilka det ådömda straffet uppgår till minst sex månader, o b l i g a t o r i s k t villkorligt frigivas, då fem sjättedelar av strafftiden förflutit. En person, som dömts till sex månaders frihetsstraff, skall alltså enligt förslaget villkorligt frigivas efter fem månader, en person, som dömts till ett års frihetsstraff efter tio månader o. s. v. Ifall den villkorligt medgivna friheten förverkas, har i de anförda exemplen den frigivne att avtjäna en straffåterstod av en, respektive två månader. Undantag från denna regel om obligatorisk villkorlig frigivning göres endast i följande tre fall. Har fråga väckts att underkasta den dömda förvaring i säkerhetsanstalt, må villkorlig frigivning ej ske så länge frågan är beroende på prövning. Ej heller må den frigivas som, utan att kunna dömas till förvaring, måste befaras bli vådlig för annans personliga säkerhet. Den som ålagts inneslutning i straffcell må ej frigivas förrän bestraffningen verkställts. En av de sakkunniga, advokaten Hugo Lindberg, har i reservation till betänkandet

påyrkat, att undantaget beträffande fånge, som måste befaras bliva vådlig för annans personliga säkerhet, måtte utgå.

Beträffande fångar med längre strafftid ha de sakkunniga i anslutning till gällande rätt föreslagit, att villkorlig frigivning fakultativt skall kunna ske vid en tidigare tidpunkt än den då de enligt den nyss återgivna regeln obligatoriskt skulle villkorligt frigivas. För dylik fakultativ frigivning förutsattes enligt förslaget, att fången i minst ett år undergått straffarbete på viss tid eller fängelse och att två tredjedelar av den ådömda strafftiden förflutit ävensom att det med fog kan antagas, att han efter frigivningen skall förhålla sig väl, och att hänsyn till den allmänna laglydnaden ej påkallar att straffet fortsättes. Har någon i minst tre år undergått straffarbete på viss tid eller fängelse, skall han enligt sakkunnigförslaget, om särskilda skäl därtill äro, kunna villkorligt frigivas redan då hälften av strafftiden förflutit.

Bifogade tabell, vars uppgifter äro hämtade från den i Sveriges officiella statistik ingående publikationen Fångvården år 1941, belyser i vilken utsträckning villkorlig frigivning skulle förekomma enligt de sakkunigas förslag.

Strafftid för år 1941 nykomna straff- och fängelsefångar.

Strafftid	Straffångar	Fängelsefångar	Summa
Under 2 månader	15	1,043	1,058
2 intill 3 »	151	518	669
3 månader	273	172	445
4 »	239	40	279
5 »	175	15	190
6 »	162	15	177
7 »	63	6	69
8 »	124	11	135
9 »	36	1	37
10 »	82	3	85
11 »	17	—	17
1 år	260	6	266
2 »	52	—	52
3 »	20	—	20
4 » och högre (tidsbestämt).....	21	—	21
Livstid	1	—	1
	Summa 1,691	1,830	3,521

2,641

879

Tabellen ger vid handen, att årliga antalet villkorliga frigivningar efter genomförande av sakkunnigförslaget, om antalet nyintagna år 1941 lägges till grund, kan uppskattas till mellan 800 och 900. På grund av det efter år 1941 ökade fångantalet torde man emellertid åtminstone för de närmaste åren böra räkna med ett större antal frigivningar än det nämnda, sannolikt omkring 1,000.

Obligatorisk villkorlig frigivning skall enligt sakkunnigförslaget i regel beslutas av fångvårdsanstaltens styresman, fakultativ villkorlig frigivning liksom enligt gällande rätt av Konungen. Samtycke av fången erfordras icke.

Prövotiden är enligt sakkunnigförslaget liksom nu lika med den vid frigivningen återstående strafftiden, dock minst ett år. För fortsatt eftervård, om sådan finnes erforderlig för att avhålla den frigivne från att begå brott, må emellertid prövotiden förlängas med viss tid, högst ett år.

Under prövotiden skall den villkorligt frigivne enligt sakkunnigförslaget stå under tillsyn av en tillsynsman, motsvarande gällande rätts tillsynsman. Det skall åligga den frigivne att hålla tillsynsmannen underrättad om sin bostad och arbetsanställning, att icke byta bostad eller lämna anställning utan att dessförinnan ha inhämtat hans råd samt att på kallelse inställa sig hos honom och i övrigt enligt hans anvisningar upprätthålla förbindelse med honom. Det skall vidare kunna åläggas den frigivne föreskrifter beträffande hans vistelseort, bostad och arbetsanställning samt förfogande över arbetsförtjänst och andra tillgångar. Sådana föreskrifter må ändras eller upphävas före prövotidens slut, och nya föreskrifter må meddelas. Jämväl tillsynen skall kunna upphävas före prövotidens utgång.

Uppgifterna att utse tillsynsman och meddela föreskrifter m. m. äro enligt sakkunnigförslaget fördelade mellan fångvårdsanstaltens styresman, som skall samråda med anstaltsnämnden om sådan finnes vid anstalten, och statens skyddskonsulent, vilken skall ha inseende över tillsynen. Förlängning av prövotiden och meddelande av varning skall dock ankomma på fångvårdsstyrelsen liksom ock beslut om förverkande av den villkorligt medgivna friheten på grund av att den frigivne brutit mot vad till följd av den villkorliga frigivningen ålegat honom eller eljest gjort sig skyldig till uppförande som låter befara att han kommer att begå brott; förverkande på grund av begånget brott skall enligt förslaget efter samma regler som enligt gällande rätt beslutas av domstol. Fångvårdsstyrelsen skall jämväl äga ändra beslut av styresman eller konsulent. Fångvårdsstyrelsens beslut skola kunna överklagas hos regeringsrätten.

Enligt de sakkunniga är en effektiv konsulentorganisation oundgänglig för att ändamålet med den föreslagna reformen skall kunna uppnås. De sakkunniga, som utgått från att konsulenterna skola ha att taga befattning med tillämpningen av den nya lagen om villkorlig dom, ha föreslagit, att 17 konsulentbefattningar inrättas jämte en såsom bisyssla avsedd sådan befattning för Gotland och 4 assistentbefattningar.

De sakkunniga ha vidare angivit, huru eftervårdande verksamhet beträffande såväl villkorligt frigivna som övriga frigivna enligt deras mening bör bedrivas, och ha framställt vissa förslag i detta avseende.

Jämte förslag till ny lag om villkorlig frigivning ha de sakkunniga utarbetat förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 1 juli 1898 innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid. Enligt sistnämnda lagrum i dess nuvarande lydelse skall fånge lösgivas ur straffanstalten kloc-

kan 8 f. m. å dagen för strafftidens slut. För att undvika olägenheter, som äro förknippade med att frigivningen är på detta sätt i förväg bestämd till dag och klockslag, ha de sakkunniga föreslagit, att bestämmelsen om visst klockslag för frigivningen måtte utgå och att det beträffande straffarbete och omedelbart för brott ådömt fängelse måtte stadgas att anstaltens styresman må, om skäl därtill äro, frigiva fången, i stället för å strafftidens slutdag, å någon av de tre närmast föregående eller efterföljande dagarna.

Yttranden över de sakkunnigas förslag.

De sakkunnigas förslag rörande införande av obligatorisk villkorlig frigivning har tillstyrkts eller lämnats utan erinran i det vida övertvägande antalet av de avgivna yttrandena.

Fångvårdsstyrelsen har uttalat, att den funne en utsträckning av den villkorliga frigivningen genom obligatorisk straffavkortning synnerligen gagnelig. De som mest behövde en med straffet förenad eftervård vore icke de, beträffande vilka man kunde antaga att de skulle på fri fot förhålla sig väl, utan de, beträffande vilka man hade anledning antaga att straffet icke haft avsedd verkan. *Socialstyrelsen*, vars utlåtande i denna del biträfts av *statens inspektör för fattigvård och barnavård*, har anfört, att erfarenheter från den organiserade alkoholistvården givit vid handen att goda resultat kunnat erhållas genom tillsyn och vård i friare former än anstaltsbehandling. Från dessa synpunkter kunde styrelsen i det väsentliga tillstyrka sakkunnigförslaget, vilket finge anses innebära ett betydelsefullt steg i riktning mot en modernisering av omvårdnaden av socialt urspårade individer. Det torde enligt styrelsens mening icke kunna råda något tvivel om att åtgärder av den art, som föreslagits, i avsevärd mån vore ägnade att giva kriminalpolitiken en mera ändamålsenlig, social inriktning och betoning. Styrelsen för *föreningen Västerås samhjälp* har obetingat givit sin anslutning åt de principer, på vilka förslaget bygger. Genom den obligatoriska villkorliga frigivningen i förening med en statlig organisation för vårdverksamheten måste enligt styrelsens mening utsikterna att återföra de straffade till ett ordnat samhällsliv avsevärt ökas och — även om man icke kunde bortse från de svårigheter, som komme att möta även de statliga organen i fråga om möjlighet att anskaffa arbete och dylikt, särskilt under dåliga tider — torde genom den föreslagna lagstiftningen ett betydelsefullt medel i kampen mot brottsligheten skapas. Styrelsen för *Sveriges advokatsamfund* har, under åberopande av erfarenheter som gjorts på advokathåll, uttalat sin principiella anslutning till förslaget i förevarande del samt vidare anfört:

Genomföres förslaget, skulle ett synnerligen betydande steg vara taget till en reformering av straffrätten i human anda. Därjämte skulle man — och denna synpunkt finner styrelsen särskilt betydelsefull — troligen uppnå, att straffverkställigheten finge en mer praktisk inriktning än som för närvarande torde vara fallet, i det den lättare kunde anordnas så, att den gåve de straffade ett stöd i deras strävan att återgå till ett samhällsnyttigt liv. Härigenom

gåves brottslingen tillfälle att under en övergångstid anpassa sig till de efter fängelsevistelsen för honom nya och svårbehärskade livsförhållandena uti friheten. Vidare torde fängelsemyndigheterna på detta sätt lättare få blicken riktad på nödvändigheten av att anordna själva fängelsevården så, att möjlighet gives straffade personer att efter utståndet straff skaffa sig sin utkomst på legalt sätt.

Allmänt tillstyrkande av förslagets principer förekommer även i yttranden av *överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Jönköpings, Gotlands, Kristianstads, Göteborgs och Bohus, Örebro, Kopparbergs, Gävleborgs och Norrbottens län, landsfogdarna i Skaraborgs och Jämtlands län, styrelsen för föreningen Sveriges stadsdomare, föreningen Sveriges landsfogdar, föreningen Sveriges stadsfiskaler, Svartsjö understödsförening, styrelsen för Uppsala samhälj, Kalmar läns fångvårdsförening, styrelsen för Blekinge läns skyddsförening, styrelsen för föreningen skyddsvärnet i Göteborg, föreningen skyddsvärnet i Örebro stad och län, skyddsvärnet i Falun och centralförbundet för socialt arbete.* Införandet av obligatorisk villkorlig frigivning har jämväl tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *länsstyrelserna i Uppsala, Kronobergs, Malmöhus, Skaraborgs och Jämtlands län, landsfogdarna i Uppsala, Kronobergs, Kopparbergs och Jämtlands län, styrelsen för föreningen Sveriges häradshövdingar, styrelsen för föreningen Sveriges landsfiskaler, svenska fångvårdssällskapet, föreningen skyddsvärnet i Stockholm, styrelsen för föreningen skyddsvärnet i Gävleborgs län samt Jämtlands läns skyddsförening.* Sak-kunnigförslaget i dess helhet har lämnats utan erinran i yttranden avgivna av *länsstyrelserna i Södermanlands, Östergötlands, Blekinge, Hallands, Värmlands, Västernorrlands och Västerbottens län, landsfogdarna i Jönköpings och Västerbottens län, Gotlands fångvårdsförening samt föreningen skyddsvärnet i Malmö.*

Länsstyrelsen i Västmanlands län har väl funnit huvudtanken i den föreslagna regeln om obligatorisk villkorlig frigivning riktig. Länsstyrelsen ansåge det emellertid mera ändamålsenligt, att domstolen i sådana fall, där eftervård bör åtfölja själva frihetsstraffet, i utslaget dömer den tilltalade till allenast så lång tids frihetsstraff som anstaltsvistelsen skall räcka men dessutom meddelar bestämmelse om att den dömde efter avtjänande av det ådömda straffet skall stå under tillsyn viss tid och att han, om han därunder missköter sig, skall ha att avtjäna ett tilläggsstraff som likaledes fastställs i utslaget.

I några yttranden har förslaget om obligatorisk villkorlig frigivning emellertid avstyrkts. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* har sålunda anfört, att förslaget närmast syntes ha karaktären av ett socialt experiment vars resultat vore tvivelaktigt. Arbetsanskaffningen för de efter den obligatoriska regeln frigivna, av vilka de flesta säkerligen utgjorde sekunda arbetskraft, torde möta stora svårigheter. Sådan frigivning innebure nämligen, i motsats till villkorlig frigivning enligt gällande rätt, icke någon rekommendation. Och då fångens medverkan eller goda vilja icke skulle vara någon förutsättning för villkorlig frigivning och han under prövotiden skulle vara underkastad ingående

förhållningsregler och tillsyn samt äga räkna på bistånd av organ för det allmänna, kunde lätt inträffa, att den frigivne icke själv ansträngde sig för att skaffa sig en ordnad tillvaro. Det kunde icke anses rimligt, om det genom det allmännas eller skyddsföreningarnas försorg öppnades bättre möjligheter för de frigivna att erhålla arbete än för övriga arbetssökande. Under tider av arbetsbrist bleve därför följden, att en stor del av de frigivna måste omhändertagas i övergångshem, vilket allenast vore en annan, låt vara friare form av anstaltsvård än fängelsevistelse. *Föreningen skyddsvärnet i Älvsborgs län* har anfört liknande synpunkter. Styrelsen för *Östergötlands läns skyddsförening* har uttryckt tvivel om att införande av obligatorisk villkorlig frigivning skulle nedbringa återfallsfrekvensen. Föreningen har även anfört betänkligheter mot att giva fångarna friheten som en oförtjänt gåva. Om en person blivit dömd till ett rättvist straff, borde han enligt föreningens mening nödgas avtjäna detta, såvida icke särskilda omständigheter för visst fall föranledde undantag. Föreningen funne det motiverat att, såsom skedde enligt den nuvarande lagen angående villkorlig frigivning, en fånge genom välförhållande under strafftiden kunde uppnå straffavkortning, men ansåge det icke tillrådligt att i förtid lösgiva fångar, som ådagalägga tydlig missaktning för fängelseordningen. Om en person icke förmått disciplinera sig så mycket att han i fängelse respekterade regler och bud för den mänskliga sammanlevnaden, funnes enligt föreningen föga utsikt, att han sedermera skulle bättreas därest straffet delvis efterskänktes och han underkastades tillsyn i frihet. Även *svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet* har ställt sig avvisande. Det torde enligt förbundet knappast kunna undgås, att en domare vid utmätandet av straff toge viss hänsyn till den tid den dömda verkligen komme att bliva berövad friheten. Det vore därför icke uteslutet, att en tendens kunde uppstå att inom i lagen stadgade latituder utmäta straffet efter strängare mått än hittills varit fallet. Detta kunde komma att medföra, att den villkorliga frigivningens psykologiska inverkan på den frigivne bleve en helt annan än den avsedda, och vore därför ägnad att ingiva allvarliga betänkligheter. Förbundet ifrågasatte vidare, om det funnes någon rimlig proportion mellan straffavkortningens längd och den betydande och långvariga inskränkning i handlings- och rörelsefriheten som eftervården efter villkorlig frigivning kunde innebära. Utan en väl utformad och för sina uppgifter tillräckligt omfattande organisation för de frigivnas omhändertagande vore det hela ock dömt att misslyckas, och institutet villkorlig frigivning kunde taga allvarlig skada för framtiden. Det vore nödvändigt, att övergångshem och särskilda arbetsplatser för eftervården vore anordnade innan reformen trädde i kraft. Förbundet funne på grund av det anförda förslaget om obligatorisk villkorlig frigivning vara i behov av förnyat övervägande i vissa väsentliga hänseenden och ansåge skäl tala för att överhuvud icke för närvarande utbygga institutet villkorlig frigivning med obligatorisk dylik. Det syntes vara all anledning att avvakta, vilka verkningar den nya lagen om villkorlig dom och en eventuell reform av den villkorliga frigivningen i andra delar skulle visa sig medföra i fråga om skyddskonsulentorganisationen m. m. Jämväl *förste stads-*

fiskalen i Stockholm och styrelsen för *Jönköpings länsavdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler* ha anfört betänkligheter mot förslaget om obligatorisk villkorlig frigivning, framför allt med hänsyn till att strafftiden därigenom skulle komma att minskas.

I fråga om förutsättningarna för obligatorisk villkorlig frigivning ha i flera yttranden förordats avvikelser från sakkunnigförslaget.

Beträffande den kortaste strafftid, vid vilken regeln skulle vara tillämplig, har sålunda *fångvårdsstyrelsen* uttalat betänkligheter. Enligt dess mening kunde en straffåterstod av en månad icke anses utgöra ett tillräckligt psykologiskt påtryckningsmedel för att förmå den frigivne att underkasta sig den inskränkning i handlings- och rörelsefriheten, som den obligatoriska eftervården kunde innebära. Styrelsen ansåge det därför tvivelaktigt, huruvida det vore lämpligt att utsträcka den obligatoriska villkorliga frigivningens användande till fall, där strafftiden vore så kort som sex månader. Korta frihetsstraff vore för övrigt ofta mindre tillfredsställande både ur allmänpreventiv och individualpreventiv synpunkt och borde icke ytterligare förkortas genom villkorlig frigivning. *Svenska fångvårdssällskapet* och *föreningen skyddsvärnet i Stockholm* ha ifrågasatt, om icke försiktigheten bjöde att obligatorisk villkorlig frigivning till en början förekomme endast för den som ådömts minst nio månaders, eventuellt minst ett års frihetsstraff. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* och styrelsen för *Skaraborgs läns skyddsförening* ha ansett, att obligatorisk villkorlig frigivning icke borde tillämpas vid kortare strafftider än ett år. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län*, som avstyrkt förslaget om obligatorisk villkorlig frigivning, har uttryckt samma åsikt under anförande att straffhotets effektivitet även efter en sådan skärpning av förutsättningarna för villkorlig frigivning måste ifrågasättas.

Den av en av de sakkunniga i reservation framförda åsikten, att undantag från regeln om obligatorisk villkorlig frigivning icke borde stadgas för det fall att fången måste befaras bliva vådlig för annans personliga säkerhet utan att han dock kan dömas till förvaring har vunnit anslutning i åtskilliga yttranden.

Styrelsen för *Sveriges advokatsamfund* har sålunda framhållit, att undantaget innebure ett ur principiell synpunkt betänkligt avsteg från den ledande tankegången i förslaget. De sakkunnigas majoritet torde ha tillmätt alltför stor betydelse åt förekomsten av fall, i vilka frigiven gjort sig skyldig till misshandel t. ex. mot sina närmaste anhöriga. Den dömdes kvarhållande i fängelse kunde för övrigt icke utgöra mer än ett till tiden begränsat och i de flesta fall t. o. m. synnerligen kortvarigt skydd. Ur rättssäkerhetssynpunkt vore det vidare otillfredsställande, att frågan om en fånges vådlighet enligt förslaget skulle bedömas av fångvårdsmyndighet och icke av domstol. *Svenska fångvårdssällskapet*, med vilket föreningen *skyddsvärnet i Stockholm* instämt, har anfört, att det ifrågavarande undantaget i praktisk tillämpning torde kunna komma att medföra synnerligen besvärliga konsekvenser. Det

torde vara ytterst svårt att objektivt avgöra, huruvida en fånge kunde befaras bliva vådlig för annans personliga säkerhet. Därtill komme, att den fånge, som på grund av stadgandet icke bleve frigiven, därmed vore utpekad såsom farlig, vilket skulle kunna medföra osäkerhet och oro hos fången, måhända våldsamheter från hans sida, och försvåra eller rent av omöjliggöra hans återinpassning i samhället. *Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet* har funnit mycket tala för reservantens åsikt. Det torde här ofta gälla personer, för vilka det finnes möjlighet att med stöd av alkoholistlagen anordna en effektiv eftervård. Någon anledning att ställa dessa personer i särklass syntes med de sakkunnigas utgångspunkt därför knappast föreligga. Styrelsen för *föreningen Västerås samhälj* har ansett det knappast tillrädligt att kvarhålla en brottsling av ifrågavarande läggning under den ofta nog korta tid, som kunde återstå av straffet, och i stället avstå från obligatorisk eftervård. Det torde finnas all anledning antaga, att en sådan brottsling starkare återhölls från brottslighet genom en kraftig övervakning med därtill knutet straffhot än genom ytterligare några månaders vistelse i straffanstalt. Därtill komme, att en dylik brottsling kanske bättre än mången annan behöfde ordentlig tillsyn efter strafftidens slut. Uttalanden i samma riktning ha gjorts av *länsstyrelserna i Jönköpings, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Gävleborgs län, landsfogden i Jämtlands län, styrelsen för föreningen Sveriges stadsdomare, föreningen Sveriges landsfogdar, styrelsen för svenska skydds-förbundet, styrelsen för Uppsala samhälj, styrelsen för Jönköpings läns skyddsförening, föreningen skyddsvärnet i Älvsborgs län och styrelsen för föreningen skyddsvärnet i Gävleborgs län.*

Centralförbundet för socialt arbete har funnit de starkare skälen tala för en anslutning till reservantens ståndpunkt i de fall, där det fortsatta frihetsstraffet endast innebure en kort tidsfrist för denna faras aktualisering. Vore det återstående frihetsstraffet avsevärt, syntes däremot skäl föreligga att biträda majoritetens mening.

I vissa yttranden ha förordats undantag från regeln om obligatorisk villkorlig frigivning utöver dem sakkunnigförslaget innehåller. *Förste och tredje polisintendenterna i Stockholm* ha sålunda gjort gällande, att villkorlig frigivning ej borde ifrågakomma för yrkesbrottslingar i sådana fall då det med skäl kunde antagas att varken hotet att återintagas i straffanstalt för verkställighet av straffåterstoden eller tillsyn och övrig eftervård skulle komma att visa sig tillräckliga för att förhindra återfall. *Kalmar läns fångvårdsförening* har anfört, att den obligatoriska villkorliga frigivningen borde vara förbehållen fångar som ej tidigare undergått straff; i allt fall borde återfallsförbrytare avtjäna större del av straffet än andra och ej frigivas annat än efter fångvårdsstyrelsens prövning.

Sakkunnigförslagets ståndpunkt, att för obligatorisk villkorlig frigivning ej skall förutsättas medgivande av fången, har i vissa yttranden väckt kritik. Styrelsen för *föreningen Sveriges häradsövdingar* har sålunda anfört:

Visserligen är det antagligt, att största flertalet av dem som utstå frihetsstraff med tillfredsställelse mottaga frigivning före den i domen bestämda strafftidens utgång, men motsatsen torde stundom kunna inträffa med hänsyn till den inskränkning i den personliga friheten, som under prövotiden kan åläggas den frigivne. Om exempelvis någon dömts till sex månaders fängelse och enligt lagförslaget frigives efter fem månader, skall han under en prövotid av minst ett år stå under uppsikt av en tillsynsman samt kunna bli underkastad bland annat sådana ingripande inskränkningar i sin rörelse- och handlingsfrihet som att nödgas vistas å angiven ort eller vara förbjuden att vistas å viss ort eller vara berövad rätt att efter eget gottfinnande förfoga över sin arbetsförtjänst och sina andra tillgångar. I stället för att tåla en dylik inskränkning i den fria bestämmanderätten skulle säkerligen en och annan föredraga att avtjäna det utdömda straffet till slut, åtminstone då återstoden är av ringa längd.

Med stöd av det anförda och med hänvisning till att det enligt regeringsformen § 26 sista punkten ankommer på den dömde huruvida han vill mottaga nåd har föreningen förordat, att villkorlig frigivning liksom hittills må ske allenast med fångens begivande.

Svenska fångvårdssällskapet har intagit enahanda ståndpunkt och till stöd härför anför:

Denna tvångsfrigivning med åtföljande obligatorisk eftervård och tillsyn under minst ett år torde av ett icke ringa antal fångar komma att uppfattas som en skärpning av det utav domstolen utmätta straffet, framför allt om den oavtjänade delen av straffet är avsevärt kortare än tillsynstiden. De kunna för att få avtjäna återstoden av straffet och sedan vara helt fria förväntas icke komma att ställa sig de föreskrivna villkoren till efterrättelse. Det är enligt sällskapets mening ur såväl praktisk som principiell synpunkt otillfredsställande, att en fånge skall frigivas villkorligt även om han förklarar sig icke ämna iakttaga villkoren. En frigivning under sådana omständigheter torde icke komma att leda till det därmed åsyftade resultatet. I åtskilliga fall skulle tillsynsmyndigheterna måhända endast ha att välja mellan att omedelbart anmäla sina skyddslingar till efterlysning och återintagning eller att låta dem hållas. Detta senare torde lagens värdighet icke tillåta.

Sällskapet anser sig böra påpeka, att säkerligen icke endast frigivna av utpräglat asocial typ skulle komma att på olika sätt göra arbetet svårt för de eftervårdande myndigheterna. Utan tvivel finnas bland de fångar, som ärligt önska att i framtiden föra ett nyttigt och hederligt liv, åtskilliga, som känna ett starkt behov av att ordna sitt liv på egen hand och av egen kraft. Om dessa ställdes inför sådana åligganden som innehållas i förslaget, är det fara värt, att hos dem skulle alstras en bitterhet som skulle försvåra deras återinpassning i samhället. En tvångsmässig villkorlig frigivning skulle även i andra fall än de här berörda kunna bidra till att hämma den personliga initiativkraften.

Uttalanden i enahanda riktning ha gjorts av *länsstyrelserna i Uppsala, Älvsborgs och Skaraborgs län, föreningen skyddsvärnet i Stockholm, skyddsvärnet i Älvsborgs län* och styrelsen för *Skaraborgs läns skyddsförening*.

Styrelsen för *svenska skyddsförbundet* har i förevarande fråga intagit en mellanståndpunkt, i det att styrelsen förordat att pålitliga fångar skola få fritt välja mellan villkorlig frigivning och avtjänande av straffet i dess helhet. Fångar, som icke ingivit förhoppning om välförhållande under prövotiden,

borde däremot icke äga undandraga sig villkorlig frigivning och de därmed förenade eftervårdande åtgärderna. Även *majoriteten inom socialstyrelsen* har intagit en förmedlande ståndpunkt. Enligt dess mening vore väl villkorlig frigivning med eftervård i de flesta fall en social förmån, som fången icke med fog kunde vilja undandraga sig, men det funnes dock undantagsfall, i vilka eftervården kunde antagas bliva utan mening. Med hänsyn till dessa vore det önskvärt, att fångvårdsanstaltens styresman, där så av särskilda skäl prövades lämpligt och fången själv önskade det, ägde bestämma, att det ådömda straffet skulle avtjänas i sin helhet. *Statens inspektör för fattigvård och barnavård*, som deltagit i socialstyrelsens behandling av ärendet, har emellertid icke biträtt styrelsens mening i denna punkt utan gjort gällande, att den innebure ett betänkligt avsteg från lagförslagets principer. Vad styrelsen med sitt ändringsförslag åsyftade vunnes i sak genom att, såsom i sakkunnigförslaget stadgades, statens skyddskonsulent ägde upphäva tillsynen, om den frigivnes uppförande eller omständigheterna i övrigt därtill föranledde.

I fråga om förutsättningarna för fakultativ villkorlig frigivning har de sakkunnigas förslag blivit föremål för tillstyrkande uttalanden av *länsstyrelserna i Kronobergs och Gävleborgs län, landsfogden i Kopparbergs län*, styrelsen för *Sveriges advokatsamfund* och *centralförbundet för socialt arbete*.

Den föreslagna bestämmelsen om möjlighet för den, som undergått straffarbete i minst tre år, att bliva villkorligt frigiven redan efter det hälften av strafftiden förflutit, har emellertid mött betänkligheter hos *landsfogden i Kronobergs län*, styrelsen för *föreningen Sveriges stadsdomare* och styrelsen för *föreningen Västerås samhälle*. Bestämmelsen har befarats medföra ogynnsamma verkningar i allmänpreventivt hänseende, och det har ifrågasatts, huruvida icke en så stark avkortning av straffet som med hälften borde, där den vore motiverad, ske nådevägen. *Länsstyrelsen i Kalmar län* har, utan att dock vilja motsätta sig den föreslagna bestämmelsen, yppat enahanda betänkligheter och hävdade att bestämmelsen borde tillämpas med stor försiktighet.

En inskränkning i möjligheten till villkorlig frigivning har även ifrågasatts av *förste och tredje polisintendenterna i Stockholm*, vilka funnit det böra övervägas att skärpa kraven beträffande den avtjänade strafftidens längd då fråga är om återfallsförbrytare.

En utvidgning av möjligheten till villkorlig frigivning åter har ifrågasatts i vissa yttranden. *Länsstyrelsen i Stockholms län* har sålunda uttryckt tvekan, huruvida kravet på ett års strafftid såsom förutsättning för fakultativ villkorlig frigivning borde upprätthållas efter införande av obligatorisk villkorlig frigivning i enlighet med förslaget, och *länsstyrelsen i Älvsborgs län*, som avstyrkt förslaget om obligatorisk villkorlig frigivning, har föreslagit att i stället den fakultativa villkorliga frigivningen måtte utsträckas till att omfatta kortare straff än nu, t. ex. nio månaders frihetsstraff eller måhända

i undantagsfall sex månaders. *Föreningen skyddsvärnet i Älvsborgs län*, som likaledes avstyrkt förslaget om obligatorisk villkorlig frigivning, har jämväl förordat utvidgning av den fakultativa villkorliga frigivningen.

Länsstyrelsen i Kronobergs län har ifrågasatt huruvida icke fångens medgivande såsom förutsättning för fakultativ villkorlig frigivning borde bibehållas. Det vore tillräckligt, att den obligatoriska villkorliga frigivningen ägde rum oberoende av fångens samtycke. Även *landsfogden i Kronobergs län* har funnit skäl tala för att bibehålla kravet på samtycke vid den fakultativa villkorliga frigivningen. *Länsstyrelsen i Uppsala län*, styrelsen för *föreningen Sveriges häradshövdingar*, *svenska fångvårdssällskapet*, *föreningen skyddsvärnet i Stockholm*, *föreningen skyddsvärnet i Älvsborgs län* och styrelsen för *Skaraborgs läns skyddsförening* ha gjort gällande, att fångens samtycke borde vara förutsättning för all villkorlig frigivning.

Beträffande de uttalanden, vartill förslaget i övrigt givit anledning, må i detta sammanhang ytterligare nämnas följande.

Länsstyrelserna i Uppsala och Kopparbergs län, *landsfogden i Uppsala län*, *svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet* samt *skyddsvärnet i Kopparbergs län* ha anmärkt, att en prövotid om ett år i vissa fall syntes väl lång i förhållande till det ådömda straffet och straffåterstoden, samt med hänsyn därtill föreslagit en minskning av prövotiden vid kortare frihetsstraff. Styrelsen för *svenska skyddsförbundet* har såsom sin mening uttalat, att prövotiden borde kunna förkortas i fråga om dem för vilka man hyser förtroende. *Förste och tredje polisintendenterna i Stockholm* ha däremot gjort gällande, att den föreslagna prövotiden om ett år, med möjlighet till ett års förlängning i vissa fall, vore för kort. Samma åsikt har uttalats av *föreningen Sveriges landsfogdar*.

Förslagets ståndpunkt att tillsyn skall anordnas över alla villkorligt frigivna har föranlett invändningar i åtskilliga yttranden. *Fångvårdsstyrelsen* har härutinnan anfört:

Om strafftiden icke är alltför kort, bör fängelsemyndigheten vara i stånd att om fången förvärva den noggranna kännedom, som kräves för att bedöma, huruvida straffbehandlingen haft avsedd verkan och om tillsyn är behöflig eller icke. Bland fångarna finns det många, som under strafftiden visat sådan stadga i sinnesriktning och uppförande, att fängelsemyndigheten har all anledning antaga, att de utan tillsyn komma att på fri fot förhålla sig väl. Beträffande dylika fångar är kontroll genom tillsyn redan från början obehöflig och medför endast en onödig inskränkning i deras handlings- och rörelsefrihet. För dessa fångar ter sig dessutom tillsynen såsom ett oberättigat misstroende mot dem. Befrielse från tillsyn skulle däremot för dem innebära ett förtroende, som de skulle vilja göra sig ytterligare värdiga. Ett förtroende, som man visar en sådan frigiven, utgör ofta för honom den bästa sporen till framtida skötsamhet. Tillsyn bör därför enligt styrelsens uppfattning endast föreskrivas i de fall, där den finnes behöflig. I de fall, där tillsyn anses obehöflig, torde det mildare tvång till ett gott uppförande, som ligger i prövotidens fortvaro, vara tillräckligt. Att i de fall, där tillsyn redan från början kan förmodas bli obehöflig, ändock föreskriva tillsyn för att sedan, om den frigivnes uppförande eller omständigheterna i övrigt där-

till föranleda, låta den upphöra under prövotiden synes styrelsen innebära en onödig omgång. För vinnande av likformighet synes det nödvändigt, att styresmannen i varje särskilt fall erhåller fångvårdsstyrelsens medgivande att villkorligt frigiva fången utan att ställa honom under tillsyn.

Liknande erinringar ha framställts av *länsstyrelserna i Jönköpings och Gävleborgs län*, styrelsen för *föreningen Sveriges häradshövdingar*, *centralförbundet för socialt arbete*, *svenska fångvårdssällskapet*, styrelsen för *svenska skyddsförbundet*, *föreningen skyddsvärnet i Stockholm*, styrelsen för *Jönköpings läns skyddsförening* och styrelsen för *föreningen skyddsvärnet i Gävleborgs län*.

Landsfogden i Jämtlands län har, i motsats härtill, uttalat sig emot den i sakkunnigförslaget öppnade möjligheten att låta tillsynen upphöra före prövotidens slut. Detta syntes landsfogden vara en onödig eftergift, då tillsyn under hela prövotiden ur både vägledande och kontrollerande synpunkt vore en god och nyttig tillgång.

Vissa erinringar, som utöver vad nu nämnts framställts mot förslaget till lag om villkorlig frigivning, skola omnämnas i det följande vid behandlingen av de särskilda bestämmelserna i förslaget.

För ett effektivt bekämpande av brottsligheten är det av vikt, att de som frigivas från straffanstalterna erhålla hjälp och stöd under den första tiden efter frigivningen. Erfarenheten har nämligen givit vid handen, att de frigivna ofta ha svårt att efter avtjänandet av frihetsstraffet anpassa sig efter förhållandena i livet utanför anstalten; i synnerhet möter det ofta svårigheter för dem att skaffa sig ordnat arbete. Det framstår därför som en angelägen uppgift att genom eftervårdande åtgärder söka förebygga, att de frigivna under tiden närmast efter anstaltsvistelsen återfalla i brott eller annat asocialt levnadssätt.

I de författningar som reglera fångvårdsväsendet ha numera vissa uppgifter beträffande eftervården av frigivna ålagts fångvårdsmyndigheterna. Vid varje centralfängelse och även vid annan anstalt, beträffande vilken fångvårdsstyrelsen så förordnar, skall finnas en anstaltsnämnd, som bland annat har att vidtaga åtgärder för att bereda utkomst åt fångar som skola lämna anstalten samt att även på annat sätt hjälpa och stödja dem. Ett betydelsefullt arbete för eftervården åt frigivna utföres även av skyddsföreningarna. De flesta av dessa äro anslutna till svenska skyddsförbundet. Detta åtnjuter statsbidrag, vilket huvudsakligen användes till understöd åt föreningarna. Skyddsföreningarna bistå de frigivna med arbetsanskaffning, utrustning och dylikt. Vissa av skyddsföreningarna ha anordnat hem, i vilka de mottaga bland annat frigivna fångar för någon tids vistelse i avbidan på att de erhålla arbete på annat håll. Sådana hem ha på sina håll upprättats även av andra föreningar och av kommuner.

En statlig organisation, som bland andra uppgifter har att sörja för eftervård åt frigivna fångar, har tillkommit genom de år 1942 inrättade fyra

Departement-
chefen.

skyddskonsulentbefattningarna. I statsverkspropositionen till innevarande års riksdag har på mitt förslag begärts medel för att från och med ingången av år 1944 utöka organisationen till tolv konsulenter jämte fem assistenter åt dem (II huvudtiteln p. 44). Utvidgningen av organisationen har föreslagits främst för att möjliggöra att 1939 års lag om villkorlig dom, som för sin tillämpning kräver medverkan av ett antal för skyddsarbete kvalificerade tjänstemän, skall kunna sättas i kraft, men även med syfte att bereda större möjligheter till eftervård åt frigivna fångar. I statsverkspropositionen har även hemställts om ökat anslag för understöd åt verksamhet för frigivna fångar m. fl. Propositionen har i nämnda delar bifallits av riksdagen.

Inom sinnessjukvården, alkoholistvården och barnavården sker utskrivning från anstalt i stor utsträckning villkorligt. Den medgivna friheten göres sålunda beroende av den utskrivnes uppförande under en viss prøvotid. I mån av behov förbindes utskrivningen med särskilt anordnad tillsyn och med föreskrifter beträffande den utskrivnes livsföring under prøvotiden. På straffrättens område är dylik utskrivning på prov stadgad som regel vid tvångsuppfostran och ungdomsfängelse samt i fråga om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare och internering av återfallsförbrytare. Vid de tidsbestämda frihetsstraffen, straffarbete och fängelse, äro däremot möjligheterna till provutskrivning begränsade. Regler härom finnas meddelade i den år 1906 utfärdade och år 1918 i visst avseende ändrade lagen om villkorlig frigivning. Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen är villkorlig frigivning med hänsyn till de i lagen angivna förutsättningarna för dess beviljande icke att betrakta som ett ordinärt led i straffverkställigheten utan såsom en förmån, vilken efter ansökan kan medgivas sådana fångar som befinnas särskilt förtjänta därav.

Det torde icke råda delade meningar därom att villkorlig utskrivning eller frigivning från anstalt i förening med tillsyn över den frigivne under en efterföljande prøvotid visat sig vara en synnerligen ändamålsenlig anordning på de områden där den prøvats. De sakkunniga ha, under åberopande av de goda erfarenheter som vunnits av instituten utskrivning på prov och villkorlig frigivning, föreslagit att villkorlig frigivning skall komma till avsevärt ökad användning vid de tidsbestämda frihetsstraffen.

Vid utformningen av sitt förslag ha de sakkunniga anslutit sig till den på sin tid av professor Thyrén och strafflagskommissionen framförda tanken att, med bibehållande i huvudsak av den nuvarande fakultativa villkorliga frigivningen, därjämte införa villkorlig frigivning såsom ett normalt led i straffverkställigheten. Denna senare form av villkorlig frigivning skall enligt de sakkunnigas förslag komma till användning i vidsträckt omfattning, nämligen beträffande fångar för vilka straffarbets- eller fängelsestraffet uppgår till sex månader eller däröver. Dessa skola, utom i vissa undantagsfall, frigivas då fem sjättedelar av strafftiden förflutit. Den frigivne skall stå under tillsyn under en tid av ett år eller, om den återstående strafftiden är längre, under så lång tid som motsvarar straffåterstoden. Det skall kunna åläggas honom att under prøvotiden iakttaga vissa föreskrifter i fråga om

vistelseort, arbetsanställning m. m. Prövotiden kan under vissa förutsättningar förlängas med viss tid, högst ett år. Den villkorligt medgivna friheten skall kunna förklaras förverkad, om den frigivne genom sitt uppförande ger anledning därtill.

Det synes med fog kunna antagas, att en reform av lagstiftningen om villkorlig frigivning enligt de angivna riktlinjerna skall medföra goda verkningar i kriminalpolitiskt hänseende. Uppenbart torde sålunda vara, att den villkorliga frigivningens infogande såsom ett normalt led i straffverkställigheten skulle giva denna en mera ändamålsenlig, social inriktning. Man torde också på grund av de erfarenheter som vunnits på andra områden, där motsvarande anordning tillämpats, ha anledning att hysa förhoppning om att en sådan reform skall visa sig ägnad att verksamt bidra till att minska antalet återfall i brottslighet. En förutsättning för att syftet med reformen skall vinnas är emellertid, att en lämpligt avpassad eftervård kan anordnas i de fall där en sådan är behövlig för att befrämja och underlätta de straffades återgång till ett ordnat samhällsliv. Denna förutsättning torde vara förhanden, sedan den statliga konsulentorganisationen blivit utbyggd i enlighet med det beslut som fattats vid årets riksdag.

Frågan huruvida syftet med den ifrågasatta lagstiftningen bättre skulle kunna tillgodoses därigenom att, i stället för avkortning av det ådömda straffet, bestämdes ett tilläggsstraff som skulle inträda i händelse den frigivne misskötte sig under prövotiden, har varit föremål för överväganden under förarbetena till såväl strafflagskommissionens som de sakkunnigas förslag. Tanken har emellertid avvisats, av kommissionen under hänvisning till att införande av tilläggsstraff skulle framstå såsom kriminalisering av dåligt uppförande som icke innefattar brott. De sakkunniga ha bland annat framhållit, att en dylik anordning, därest den vidtoges utan samband med en revision av straffsatserna över hela strafflagstiftningens område, skulle innebära en generell skärpning av den straffrättsliga reaktionen mot brottslingarna. Under nuvarande förhållanden vore det därför enligt de sakkunnigas mening en fördel, om det erforderliga straffhotet kunde anordnas utan att något tillägg göres till det ådömda straffet. Till vad sålunda anförts vill jag foga den anmärkningen, att ehuru det föreliggande förslaget genomförande skulle i ej ringa utsträckning medföra avkortning av tiden för vistelsen i straffanstalt, denna avkortning motväges genom de övervakningsåtgärder som förutsätts enligt förslaget. Med hänsyn härtill synas de betänkligheter som i vissa yttranden uttalats mot straffavkortningen icke kunna tillmätas avgörande betydelse.

I de över sakkunnigförslaget avgivna yttrandena ha delade meningar kommit till uttryck i frågan, huruvida obligatorisk villkorlig frigivning bör i enlighet med förslaget komma till användning vid frihetsstraff på så kort tid som sex månader. Därigenom komma fångar som ådömts sex månaders frihetsstraff att villkorligt frigivas redan efter fem månader, och den straffåterstod som skall tjäna som psykologiskt påtryckningsmedel för att förmå dem att underkasta sig eftervårdande behandling kommer att i sådana fall

utgöras av allenast en månads frihetsstraff. I vissa yttranden har förordats, att användningen av villkorlig frigivning begränsas till fångar med något längre strafftid; förslagsvis har nämnts en strafftid av nio månader eller ett år. Om villkorlig frigivning ej finge ske vid kortare strafftid än nio månader, skulle frigivningen icke i något fall kunna äga rum förrän efter sju och en halv månaders anstaltsvistelse, och straffåterstoden bleve minst en och en halv månad. Bestämdes det lägsta straff vid vilket villkorlig frigivning skulle kunna förekomma till ett år, bleve kortaste anstaltstiden tio månader och kortaste straffåterstoden två månader.

En ändring av sakkunnigförslaget i enlighet med vad i dessa yttranden ifrågasatts skulle medföra en avsevärd begränsning av institutets användning. Medan årliga antalet villkorliga frigivningar enligt sakkunnigförslaget, om 1941 års siffror läggas till grund för en beräkning, kan uppskattas till omkring 900, skulle antalet, därest villkorlig frigivning ej finge ske med mindre den ådömda strafftiden uppginge till minst nio månader, bliva endast cirka 500 och, om användningen av villkorlig frigivning vore begränsad till frihetsstraff på ett år eller längre tid, allenast ungefär 350.

Med hänsyn till den ifrågasatta lagstiftningens syfte att bereda möjlighet till en ändamålsenlig eftervård i alla de fall då en sådan är erforderlig, är det enligt min mening önskvärt att villkorlig frigivning kommer till användning i så stor omfattning som möjligt. Jag kan icke finna, att det möter avgörande betänkligheter att avkorta anstaltsvistelsen vid ett frihetsstraff på sex månader till fem månader, om därmed kunna vinnas de fördelar som en med eftervård förenad villkorlig frigivning är ägnad att medföra. Vad angår farhågorna för att en straffåterstod om allenast en månad skulle befinnas otillräcklig såsom påtryckningsmedel är att märka, att en frigiven i regel torde vara angelägen om att icke åter bliva intagen i fångvårdsanstalt, oavsett huru lång den tid är som han skulle nödgas kvarbliva där. Även en straffåterstod som icke uppgår till mer än en månad är därför säkerligen av betydelse såsom medel att sporra den frigivne till ordnad livsföring.

Givet är emellertid, att de eftervårdande åtgärderna i tillämpningen böra i viss mån avpassas efter straffåterstodens längd. Det ligger i sakens natur, att alltför betydande och långvariga inskränkningar i rörelsefriheten i allmänhet icke böra åläggas en frigiven, därest det straff han har att undergå i händelse av frihetens förverkande är kort. Uppenbarligen är det av stor betydelse att de föreslagna lagbestämmelserna rörande tillsyn, bestämmande av vistelseort, anvisande av arbetsanställning m. m. tillämpas med urskillning och varsamhet samt att åtgärderna avvägas under hänsynstagande till samtliga omständigheter i de särskilda fallen. Då tillämpningen av lagen i dessa avseenden skall ankomma på myndigheter och tjänstemän, vilka äga speciell erfarenhet av sådan hjälpverksamhet som den ifrågavarande, torde det icke behöva befaras att bestämmelserna skola komma att tillämpas på ett sätt som icke motsvarar deras syfte.

Såsom undantag från regeln om obligatorisk villkorlig frigivning har majoriteten bland de sakkunniga föreslagit bland annat, att fånge icke skall fri-

givas om han måste befaras bliva vådlig för annans personliga säkerhet. Att utesluta fångar av ifrågavarande slag från villkorlig frigivning skulle emellertid blott innebära att deras frigivande uppsköttes en jämförelsevis kort tid och att de samtidigt bleve undandragna den med straffhot förenade eftervård, av vilken de kanske mera än andra äro i behov. Därjämte bör beaktas, att en undantagsbestämmelse av detta slag otvivelaktigt är ägnad att medföra svårigheter och ojämnhet i tillämpningen. Jag anser mig därför icke böra förorda att stadgandet upptages i lagen. Är fångens vådlighet så utpräglad att det, med tillämpning av 1937 års lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt, är ifrågasatt att överföra honom till sådan anstalt, bör emellertid, såsom de sakkunniga föreslagit, villkorlig frigivning vara utesluten så länge frågan om förvaring är beroende på prövning. Likaså torde det vara motiverat att bibehålla det av de sakkunniga föreslagna undantaget för det fall att någon på grund av sitt uppförande i fångvårdsanstalten ådömts disciplinär bestraffning i form av inneslutning i straffcell och denna bestraffning ej hunnit verkställas.

Utöver vad sålunda angivits finner jag det icke påkallat att föreskriva undantag från regeln om obligatorisk villkorlig frigivning.

Av grunderna för den föreslagna obligatoriska formen av villkorlig frigivning torde följa, att sådan frigivning icke bör vara beroende av huruvida fången samtycker därtill. Det bör sålunda icke ankomma på fången att avgöra, huruvida han skall bliva föremål för en i samband med frigivningen anordnad eftervård. Annorlunda synes det förhålla sig beträffande villkorlig frigivning, som enligt förslaget liksom enligt gällande lag skall kunna ske på ett tidigare stadium av straffverkställigheten. Sådan frigivning är närmast att betrakta som en förmån, vilken medgives fångar som — på grund av att de ingiva förhoppning om framtida välförhållande, till följd av gott uppförande under anstaltsvistelsen samt andra omständigheter — befinnas förtjänta därav. Även om man såsom de sakkunniga framhållit icke bör låta belöningssynpunkten ensam vara avgörande för frågan i vilka fall fakultativ villkorlig frigivning skall äga rum, synes denna synpunkt dock böra tillmätas sådan betydelse att frigivning icke bör ske utan den dömdes samtycke. På grund härav anser jag mig böra förorda den avvikelser från sakkunnigförslaget, att gällande lags föreskrift om den dömdes begivande bibehålles såsom förutsättning för fakultativ villkorlig frigivning.

Enligt sakkunnigförslaget skall fakultativ villkorlig frigivning liksom enligt gällande rätt kunna äga rum, då den dömdes avtjänat en strafftid som uppgår till minst ett år och tillika utgör minst två tredjedelar av den ådömda strafftiden. För fångar som undergått straffarbete under minst tre år ha de sakkunniga emellertid föreslagit ett stadgande, enligt vilket villkorlig frigivning skall kunna ske redan då de avtjänat hälften av den ådömda strafftiden.

I yttrandena ha skilda meningar gjorts gällande beträffande lämpligheten av dessa bestämmelser. Sålunda har beträffande den ifrågasatta möjligheten till avkortning av straffet med hälften i åtskilliga yttranden uttalats, att en

regel av sådant innehåll icke vore tillräddlig ur allmänpreventiva synpunkter. Vid överbägande av vad i dessa hänseenden förekommit har jag stannat vid den uppfattningen, att någon ändring i gällande regler för närvarande icke bör vidtagas. Därest i undantagsfall större avkortning finnes motiverad än den som medgives enligt gällande lag, synes nådevägen lämpligen böra anlitas.

Såsom framgår av det föregående skall enligt förslaget prøvotiden för samtliga villkorligt frigivna utgöra så lång tid som återstår av strafftiden, dock städse minst ett år. Prövotiden må emellertid, om fortsatt tillsyn över den frigivne finnes erforderlig, förlängas med viss tid, dock högst ett år. Förslaget förutsätter att tillsynsman städse skall förordnas för de frigivna. Dock skall möjlighet finnas att under prøvotiden upphäva tillsynen, om den frigivnes uppförande eller omständigheterna i övrigt föranleda därtill.

För en jämkning av de i sakkunnigförslaget upptagna reglerna rörande prøvotidens längd synas mig tillräckliga skäl icke ha anförts. Däremot torde det, på sätt i åtskilliga yttranden gjorts gällande, kunna med fog ifrågasättas huruvida icke bestämmelserna böra erhålla sådan lydelse att frigivning kan ske utan att den frigivne ställes under tillsyn. Sådana fall kunna utan tvivel inträffa, då med hänsyn till den frigivnes personliga egenskaper och förhållanden tillsyn vore icke blott obehöblig utan även olämplig. Om det redan vid frigivningen står klart att tillsyn icke erfordras för att den frigivne skall föra ett otadligt liv, bör sådan tillsyn icke heller anordnas. På grund härav och med hänvisning till vad fångvårdsstyrelsen härutinnan anfört i sitt förut återgivna yttrande förordar jag sålunda, att i lagen införes stadgande av innebörd att villkorlig frigivning må äga rum utan att tillsyn anordnas, därest sådan av särskilda skäl prövas icke vara erforderlig.

De särskilda bestämmelserna i förslaget till lag om villkorlig frigivning komma, i den mån de icke redan behandlats, att närmare beröras i den följande framställningen. Jag får därvid även tillfälle att angiva min ståndpunkt till det i de sakkunnigas betänkande upptagna förslaget rörande ändringar i lagen den 1 juli 1898 innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid. I 1927 års lag om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare har en mindre jämkning befunnits erforderlig till följd av den föreslagna lagen om villkorlig frigivning. Förslag till lagändring framlägges i det följande.

De särskilda lagförslagen.**Förslaget till lag om villkorlig frigivning.****1 §.**

I överensstämmelse med sakkunnigförslaget angivas i denna paragraf förutsättningarna för obligatorisk villkorlig frigivning. De undantag från huvudregeln, som enligt vad som anförts i det föregående befunnits erforderliga, ha erhållit sin plats i 21 §.

2 §.

I paragrafen givas regler beträffande fakultativ villkorlig frigivning, motsvarande dem som finnas i gällande lags 1 och 5 §§. I huvudsak överensstämmer paragrafen med 2 § i sakkunnigförslaget. Såsom förut anförts har emellertid den av de sakkunniga föreslagna regeln, att den som undergått frihetsstraff i minst tre år skall kunna villkorligt frigivas redan då hälften av strafftiden avtjänats, ansetts böra utgå. Däremot har av skäl som redan anförts upptagits en motsvarighet till gällande lags stadgande att för villkorlig frigivning förutsättes fångens begivande. Förutsättningen har utformats som ett krav på att, såsom i tillämpningen regelmässigt sker, fången själv ansöker om frigivning. Bland de omständigheter, som skola tagas i betraktande vid prövning av frågan om frigivning enligt paragrafen, har vidare från gällande lag upptagits brottets beskaffenhet, dess orsaker och omständigheterna vid detsamma.

3 §.

Beslut om obligatorisk villkorlig frigivning skall enligt förevarande paragraf meddelas av fångvårdsanstaltens styresman. Då hinder mot sådan frigivning enligt de sakkunnigas förslag skulle föreligga, om fången måste befaras bli vådlig för annans personliga säkerhet, hade för sådant fall gjorts en begränsning i styresmannens beslutanderätt. Denna begränsning har utslutits såsom en följd av att nämnda undantag från huvudregeln i 1 § icke upptagits i föreliggande förslag.

Beträffande fakultativ villkorlig frigivning stadgas i överensstämmelse med de sakkunnigas förslag och gällande lag, att beslut därom skall meddelas av Kungl. Maj:t.

4—7 §§.

Dessa paragrafer, vilka avfattats i nära anslutning till motsvarande stadganden i 1939 års lag om villkorlig dom, beröra prövotid, tillsyn över de frigivna samt de allmänna skyldigheter i fråga om livsföring m. m., som åvila dem under prövotiden.

Beträffande prövotidens längd samt frågan huruvida villkorlig frigivning bör få äga rum utan att tillsyn anordnas torde få hänvisas till vad därom anförts i den allmänna motiveringen. Här må ytterligare nämnas följande. Enligt de sakkunnigas förslag skulle statens skyddskonsulent äga befogenhet

att under löpande prövotid besluta, att tillsyn över villkorligt frigiven skall upphöra, detta även i det fall att förordnande om tillsyn meddelats av Kungl. Maj:t i samband med beslut om frigivning enligt 2 §. Stadgande av denna innebörd har icke ansetts vara erforderligt, då såsom i det föregående anförts sådan ändring vidtagits i sakkunnigförslaget att frigivning skall kunna, om särskilda skäl föreligga, äga rum utan att tillsyn samtidigt anordnas.

Enligt sakkunnigförslaget skulle tillsynsman utses av styresmannen för den anstalt från vilken frigivning sker. Härigenom skulle, enligt vad de sakkunniga anförde till stöd för sin ståndpunkt i detta hänseende, styresmannen och indirekt hela anstaltspersonalen på ett betydelsefullt sätt knytas till den sociala delen av kriminalpolitiken och fångvårdens inriktning på positivt uppbyggande verksamhet främjas. De sakkunniga föreslogo i sammanhang härmed stadganden av administrativ natur, enligt vilka det skulle åligga styresmannen att vid utseende av tillsynsman samråda med anstaltsnämnden och med skyddskonsulenten i distriktet. Medan sålunda styresmannen hade att utse tillsynsman för den villkorligt frigivne, skulle det ankomma på skyddskonsulenten i det distrikt där den frigivne vistas att öva inseende över hur tillsynen handhaves. Konsulenten skulle bland annat äga att entlediga tillsynsman, som befinnes olämplig för uppdraget eller är hindrad att vidare utöva det, samt att utse ny tillsynsman i den entledigades ställe.

Till skyddskonsulenternas viktigaste uppgifter hör att vaka över att eftervården beträffande frigivna handhaves på ändamålsenligt sätt. Med hänsyn till den ställning konsulenterna sålunda komma att intaga och den vidsträckta erfarenhet de kunna förväntas besitta i fråga om den eftervårdande verksamheten synes det vara lämpligt att de erhålla allmän befogenhet att utse tillsynsmän. Därav bör emellertid icke följa, att fångvårdsanstalternas styresmän befrias från uppgiften att vidtaga alla erforderliga förberedande åtgärder för fångars frigivning. På styresmännen bör sålunda även ankomma att föreslå tillsynsmän i den mån så är möjligt. I 6 § av förslaget upptages på grund härav stadgande att tillsynsman skall efter samråd med fångvårdsanstaltens styresman utses av statens skyddskonsulent i det distrikt där den frigivne efter frigivningen skall vistas.

I gällande lag stadgas skyldighet för landsfiskal, polismästare och stadsfiskal att mottaga förordnande såsom tillsynsman i fall då annan därtill lämplig och villig person ej finnes att tillgå. Det har icke syntts tillrådligt att upphäva detta stadgande, innan erfarenhet vunnits om i vilken mån det genom skyddskonsulenternas verksamhet blir möjligt att på frivillighetens väg anskaffa tillsynsmän för det genom den nya lagen ökade antalet villkorligt frigivna. Emellertid torde befogenheten att utse sådan befattningshavare till tillsynsman icke lämpligen kunna tillerkännas skyddskonsulent, utan synes det böra ankomma på länsstyrelsen att därom förordna efter framställning av vederbörande konsulent.

Med konsulenternas åliggande att, var och en inom sitt distrikt, ha inseende över hur tillsynen handhaves över frigivna som vistas inom distriktet bör givetvis följa befogenhet att entlediga tillsynsman, då anledning därtill förekommer. Har tillsynsman enligt vad nyss sagts förordnats av länsstyrelsen,

bör det emellertid också ankomma på länsstyrelsen att återkalla förordnandet. Särskilda stadganden härom ha icke ansetts erforderliga.

8 §.

Gällande lag innehåller i 2 §, jämte allmänna bestämmelser om skyldighet för den som villkorligt frigivits att under prövotiden föra ett ordentligt och ostraffligt liv, ett stadgande därom att den frigivne är pliktig att ställa sig till noggrann efterrättelse de särskilda föreskrifter som vid frigivningen eller därefter på grund av lagen meddelas honom. I 7 § meddelas bestämmelser, av vilka framgår att vid beslut om villkorlig frigivning i regel skall bestämmas viss ort, där den frigivne skall vistas under prövotiden. Sådan föreskrift plägar också undantagslöst meddelas. Därjämte förekommer att föreskrift meddelas därom att den frigivne skall avhålla sig från bruk av rusdrycker.

En motsvarighet till gällande lags 2 § har upptagits i 5 § av det föreliggande förslaget, varest tillika stadgats skyldighet för den frigivne att efter bästa förmåga söka ersätta skada som han förorsakat genom brottet. I nu förevarande paragraf angivas i anslutning till stadgandena i 8 § lagen om villkorlig dom de särskilda föreskrifter som skola kunna meddelas den frigivne, nämligen i fråga om hans vistelseort, bostad, arbetsanställning, utbildning och användande av fritid, om avhållsamhet från rusdrycker samt om inskränkning i förfogandet över arbetsförtjänst eller andra tillgångar. Liksom i lagen om villkorlig dom förutsättes att dylika föreskrifter endast skola ifrågakomma då tillsyn anordnas samt då behov därav föreligger med hänsyn till den frigivnes personliga egenskaper eller andra omständigheter. Någon motsvarighet till den i lagen om villkorlig dom angivna möjligheten att föreskriva den frigivne skyldighet att underkasta sig behandling å sjukhus, alkoholistanstalt eller annan anstalt har icke ansetts böra upptagas. Det må anmärkas, att då föreskrift kan givas angående den frigivnes bostad, därmed vinnes möjlighet att förmå honom att under den första tiden efter frigivningen vistas i övergångshem för frigivna fångar, i händelse detta skulle befinnas lämpligt.

Föreskrifter av ifrågavarande art skulle enligt de sakkunnigas förslag meddelas av fångvårdsanstaltens styresman, oavsett om frigivning skett enligt 1 § eller enligt 2 §. Då frigivning beviljas jämlikt 2 §, synes det vara lämpligt att de särskilda bestämmelser som finnas erforderliga, i överensstämmelse med vad hittills skett, meddelas av Kungl. Maj:t i frigivningsbeslutet. Vid obligatorisk frigivning torde övervägande skäl tala för att beslutanderätten anförtros skyddskonsulenten. Liksom denne vid förordnande av tillsynsman har att samråda med styresmannen för den anstalt där den frigivne varit intagen, bör sådan skyldighet åvila honom även i fråga om föreskrifters meddelande. Härigenom sättes konsulenten i tillfälle att tillgodogöra sig den kännedom styresmannen vunnit om fången under hans vistelse å anstalten. I administrativ ordning torde böra stadgas att även anstaltsnämnd, där sådan finnes, skall medverka vid handläggningen av frågor rörande den frigivnes särskilda skyldigheter under prövotiden. Andra stycket i 8 § har avfattats i enlighet med vad nu sagts.

9 §.

Paragrafen, som motsvarar 10 § andra stycket i 1939 års lag om villkorlig dom, rör tillsynsmannens befogenhet att meddela bestämmelser om verkställandet av sådana anordningar, som vidtagits enligt 8 § samt att eljest giva den frigivne sådana förhållningsorder som kunna befinnas erforderliga.

10—12 §§.

I 10 § meddelas bestämmelse om ändring och upphävande av åtgärder som vidtagits enligt 8 §. I 11 § angives vilka åtgärder som skola kunna ifrågakomma, därest den frigivne åsidosätter något av vad som åligger honom till följd av frigivningen. Om beslutanderätten i sådana fall och om den ordning i vilken beslut skall fattas m. m. stadgas i 12 §. Bestämmelserna i 10 och 11 §§ ha avfattats efter mönster av 11 och 12 §§ i lagen om villkorlig dom. Även 12 § i föreliggande förslag äger i vissa delar motsvarighet i nämnda lag (16 och 19 §§).

Under prövotiden kunna förhållandena i ena eller andra hänseendet så ändras, att med stöd av 8 § vidtagna dispositioner visa sig icke längre ändamålsenliga. Vid frigivningen meddelade föreskrifter böra därför snabbt kunna ändras, utbytas mot andra eller helt och hållet upphävas. Att vidtaga dylika ändringar i vad som bestämts vid frigivningen synes böra överlämnas åt skyddskonsulenten i det distrikt där den frigivne vistas, vilken tydligen i allmänhet har de bästa möjligheterna att bedöma lämpligheten härav och är ansvarig för hur eftervården handhaves.

Därest den frigivnes uppförande under prövotiden skulle ge anledning till allvarligare anmärkningar, bör möjlighet finnas att ingripa med åtgärder som kunna vara ägnade att medföra rättelse. Har han icke redan vid frigivningen ställts under tillsyn, bör sådan kunna anordnas. Åtgärder enligt 8 § böra kunna vidtagas, om sådana kunna antagas vara till gagn. Stundom kan en allvarlig varning vara tillfyllest. I svårare fall bör, såsom i den allmänna motiveringen angivits, prövotiden kunna förlängas och i sista hand bör den frigivne kunna återtagas i straffanstalt för att undergå återstoden av straffet.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle meddelande av varning, förlängning av prövotiden samt beslut om frihetens förverkande ankomma på fångvårdsstyrelsen, medan de övriga åtgärderna skulle vidtagas av skyddskonsulenten. Såsom nyss anförts bör denne äga att göra ändringar i föreskrifter som meddelats i samband med frigivningen och även upphäva sådana föreskrifter, om de visat sig onyttiga. Då det gäller ingripanden mot den frigivne under prövotiden, som föranledas av att han icke iakttagit det uppförande som fordras av honom, synas emellertid starka skäl tala för att prövningen av vilken åtgärd som bör vidtagas centraliseras hos fångvårdsstyrelsen. Finner styrelsen att så allvarlig åtgärd är påkallad som förlängning av prövotiden eller förordnande om den villkorligt medgivna frihetens förverkande, synes ärendet böra hänskjutas till vederbörande länsstyrelse, som i likhet med vad som i

fråga om återkallelse av frigivning gäller enligt nuvarande lag bör äga beslutanderätt i frågan. Stadganden av angivna innebörd ha upptagits i 12 §.

13 §.

Stadgandena i 11 och 12 §§ om åtgärder mot frigivna, som åsidosätta de skyldigheter som åvila dem i följd av frigivningen, äro tillämpliga även i det fall att den frigivne gör sig skyldig till brott. I detta avseende göres icke någon avvikelse från vad i gällande lag (3 och 10 §§) är stadgat om återkallelse av frigivning och om varning.

I förevarande paragraf angives under vilka förutsättningar villkorligt medgiven frihet skall förklarås förverkad av domstol, där åtal för brott väckes mot den frigivne. Motsvarande regler äro upptagna i 13 § av gällande lag. Enligt detta lagrum skall den frihet som villkorligt medgivits städse förklarås förverkad, om straffet för det nya brottet utgör fängelse eller straffarbete. De sakkunniga föreslogo härutinnan icke någon ändring. I lagen om villkorlig dom har emellertid motsvarande stadgande, 13 § 1 mom., erhållit sådan lydelse att domstolen, där särskilda skäl föreligga, äger underlåta förverkandeförklaring. Då de skäl som åberopats för denna mildare bestämmelse i lagen om villkorlig dom¹ torde äga giltighet även beträffande villkorlig frigivning, har lagrummet avfattats i överensstämmelse med nämnda bestämmelse.

För tillämpning av 13 § i gällande lag om villkorlig frigivning förutsättes, att det nya brottet förövats efter straffverkställighetens början samt att fällande utslag meddelas under prövotiden. Om brottet begåtts under prövotiden, synes det emellertid mindre tillfredsställande att förverkande skall kunna äga rum endast om målet hinner avgöras före prövotidens utgång; den brottslige har t. ex. genom att hålla sig undan lyckats förhindra att åtal väckts. Stadgandet har därför ansetts böra, efter förebild i 16 § andra stycket lagen om villkorlig dom, avfattas så att förverkande skall kunna ske om åtal väckes inom ett år från prövotidens slut.

14 §.

Enligt 9 § andra stycket sakkunnigförslaget skall villkorligt frigiven, som återintagits i fängvårdsanstalt av annan orsak än att han dömts till fängelse eller straffarbete, sedermera av fängvårdsstyrelsen kunna ånyo villkorligt frigivas, då skäl därtill föreligga. Någon motsvarighet till denna bestämmelse finnes icke i gällande lag.

Fängvårdsstyrelsen har i sitt yttrande förordat, att bestämmelsen måtte utsträckas till att avse även det fall att någon förverkat villkorligt medgiven frihet på grund av att han dömts till fängelse eller straffarbete. Eljest komme sådana återintagna att enligt den obligatoriska regeln ånyo villkorligt frigivas, då fem sjättedelar av den genom sammanläggning av straffåterstoden och det nya straffet uppkomna strafftiden förflutit, något som enligt styrel-

¹ Första lagutskottet vid 1939 års lagtima riksdag, utl. nr 35 sid. 27—28.

sens mening vore mindre lämpligt. Förnyad villkorlig frigivning borde nämligen icke ske annat än om det efter prövning befunnits att den återintagne vore mottaglig för eftervård.

Med grunderna för förslaget om obligatorisk villkorlig frigivning synes det stå i god överensstämmelse, att den som återintagits i fångvårdsanstalt efter att ha förverkat friheten icke skall vara utesluten från förnyad villkorlig frigivning. Det synes nämligen knappast i dessa fall mera än i åtskilliga andra, i vilka fånge är belastad med upprepad brottslighet eller asocialitet, finnas anledning att göra den obligatoriska villkorliga frigivningen beroende av en prövning, huruvida han kan väntas förhålla sig väl efter frigivningen. Om straffåterstoden ensam eller i förening med nytt straff uppgår till minst sex månader, torde därför villkorlig frigivning obligatoriskt böra äga rum då fem sjättedelar av strafftiden förflutit. Äro förutsättningarna för frigivning enligt 2 § (fakultativ frigivning) uppfyllda, synes det icke heller böra vara uteslutet att sådan frigivning beviljas i den ordning som därför är föreskriven. Beträffande dem som, jämlikt 11 §, återintagits utan att ha dömts till nytt frihetsstraff, synes dessutom finnas skäl att icke såsom förutsättning för frigivning enligt 2 § bibehålla den tidsbegränsning som där anges. Där straffåterstoden är lång, kan den nämligen te sig som ett i förhållande till förverkandeanledningen alltför hårt straff, och det synes därför böra stå Kungl. Maj:t öppet att, om förutsättningarna i övrigt äro för handen, bevilja villkorlig frigivning även om den i 2 § bestämda minimi-tiden ej förflutit.

Med hänsyn till vad nu anförts har, i stället för det av de sakkunniga föreslagna stadgandet om befogenhet för fångvårdsstyrelsen att besluta om villkorlig frigivning av återintagna, föreslagits bestämmelse av innehåll, att det straff som den återintagne har att undergå skall anses såsom nytt straff med avseende å ny villkorlig frigivning enligt 1 eller 2 § och att, där förverkande skett enligt 11 §, villkorlig frigivning enligt 2 § må äga rum ändå att tid som där sågs icke gått till ända.

15 §.

Om villkorligt frigiven övertygas om brott som förövats innan straffet började verkställas och därvid jämlikt 4 kap. 3 § strafflagen dömes till gemensamt straff som är högre än det tidigare ådömda, skall han uppenbarligen återintagas i straffanstalten för att undergå det gemensamma straffet med viss avräkning. Stadgande av denna innebörd är intaget i 13 § i nuvarande lag, och bestämmelsen har oförändrad upptagits i de sakkunnigas förslag. I förevarande lagrum har samma regel kommit till uttryck genom föreskrift att vad på grund av den villkorliga frigivningen förordnats skall vara utan verkan.

För det fall att den frigivne icke förskyller högre gemensamt straff än det förut ådömda, vilket kan inträffa t. ex. om det nyupptäckta brottet är förhållandevis obetydligt, bör domen icke inverka på den villkorliga frigivningen. Denna regel, som i nuvarande lag motsättningsvis framgår av

den nyss berörda bestämmelsen i 13 §, har synts lämpligen böra angivas genom ett stadgande att domstolen i sådant fall skall förordna att det tidigare ådömda straffet skall avse jämväl det nyupptäckta brottet.

Beträffande avräkningen av straff i fall då den frigivne dömes till förhöjt gemensamt straff och återintages i straffanstalten, föreligger en viss skillnad mellan gällande lag och förslaget. Denna skiljaktighet sammanhänger med en bestämmelse i nuvarande 4 §.

I sistnämnda paragraf stadgas, att när prövotiden för den frigivne gått till ända, skall så anses som hade straffet vid frigivningen till fullo avtjänats, dock med undantag för de fall då frigivningen under prövotiden återkallats eller förklarats förverkad eller den frigivne under prövotiden häktats på grund av förhållande som senare föranleder beslut om återkallelse eller förverkande. Bestämmelsen i 4 § har tidigare varit av betydelse med hänsyn till reglerna om skärpt straff för återfall i brott. Före den ändring av 4 kap. 14 § strafflagen som trädde i kraft den 1 januari 1943 stadgades nämligen däri, att skärpt straff ej skulle tillämpas utan då återfall skett sedan den brottslige till fullo undergått det för förra brottet honom ådömda straff. Numera förutsättes däremot endast att det nya brottet begåtts sedan han genom laga kraftvunnet utslag blivit dömd för det förra. Någon motsvarighet till bestämmelsen i 4 § har därför ej ansetts behöva upptagas i förslaget.

I fråga om avräkningen av straff innebära de gällande stadgandena i 4 och 13 §§ följande. Därest en frigiven övertygas om eller häktas för brott som begåtts före straffverkställighetens början och därför dömes till förhöjt gemensamt straff, får han, om domen meddelas eller häktningen sker under prövotiden, endast avräkna den strafft看 han verkligen utstått men i annat fall hela den först ådömda strafftiden, således inberäknat den tid som vid frigivningen återstod av straffet. Enligt förslaget däremot får i båda fallen endast avräknas den verkliga strafftiden, varmed dock, liksom enligt gällande lag, häktningstid likställes i den mån domstolen så förordnat. Förslagets ståndpunkt i detta hänseende synes vara att föredraga framför den som gällande lag intager; den nuvarande skarpa gränsdragningen mellan de olika fallen kan uppenbarligen leda till olikheter som ej äro sakligt motiverade.

16 §.

I 11 § gällande lag givas bestämmelser, enligt vilka villkorligt frigiven kan häktas om han avviker från anvisad vistelseort eller gör sig skyldig till uppförande som innebär våda för allmän ordning eller säkerhet eller om omständigheterna eljest finnas föranleda därtill. Enligt sakkunnigförslaget skall i stället, där fråga om förverkande av villkorligt medgiven frihet föreligger, fångvårdsstyrelsen äga besluta, att den frigivne skall tagas i förvar i avbidan på vidare förordnande.

I yttrande över förslaget har överståthållarämbetet givit uttryck åt vissa betänkligheter mot att, såsom i sakkunnigförslaget skett, utbyta häktningsmöjligheten mot rätt att taga i förvar, vilket vore ett institut av mera fly-

tande karaktär. Länsstyrelsen i Älvsborgs län har funnit begreppet förvar tarva närmare bestämning.

Såsom vid 12 § anförts har i det föreliggande förslaget gjorts den avvikelser från sakkunnigförslaget, att förverkande av villkorligt medgiven frihet, där det ej sker på grund av att den frigivne dömes till fängelse eller straffarbete, skall ankomma på beslut av länsstyrelsen i stället för av fångvårdsstyrelsen. Något stadgande om omedelbar verkställighet av beslut om förverkande har, såsom framgår av 18 §, icke ansetts böra meddelas. Efter det fråga om förverkande uppkommit, kan återintagning i straffanstalt fördröjas genom att länsstyrelsens beslut överklagas. Ett stadgande därom att den frigivne skall kunna tagas i förvar i avbidan på vidare förordnande har med hänsyn härtill syntes ägnat att inge betänkligheter, då hållande i förvar icke torde böra förekomma i andra fall än då det kan förutsättas att åtgärden blir av helt kort varaktighet. I förevarande paragraf har därför i stället stadgats, att den frigivne, såframt omständigheterna därtill föranleda, kan häktas då fråga om förverkande uppkommit. Befogenhet att förordna därom har förbehållits länsstyrelsen.

17 §.

I första stycket har upptagits en bestämmelse, som öppnar möjlighet att vinna ändring i vad skyddskonsulent beslutat. I anslutning till vad de sakkunniga föreslagit skall sålunda fångvårdsstyrelsen äga befogenhet att på framställning av den frigivne eller om anledning eljest förekommer underkasta konsulents beslut förnyad prövning.

Sedan ett av konsulent meddelat beslut underkastats omprövning av fångvårdsstyrelsen, synes någon ytterligare prövning av annan myndighet icke böra förekomma. Icke heller i fråga om övriga beslut av fångvårdsstyrelsen jämligt den föreslagna lagen torde besvär rätt vara erforderlig. Rätt att anföra besvär torde sålunda icke böra tillkomma den som är missnöjd med beslut, varigenom styrelsen avslagit framställning om undantag från regeln att villkorligt frigivna skola stå under tillsyn, eller med styrelsens åtgärder i anledning av att villkorligt frigiven åsidosatt sina skyldigheter; i sistnämnda hänseende är att märka, att styrelsen icke äger besluta om förverkande av friheten eller om förlängning av prövotiden. I andra stycket har därför generellt stadgats, att styrelsens beslut icke må överklagas.

I 12 § gällande lag givas bestämmelser om rätt för villkorligt frigiven, som fått friheten förklarad förverkad, att överklaga länsstyrelsens beslut därom genom besvär, som prövas i högsta domstolen. Bestämmelser av enahanda innebörd ha upptagits i sista stycket av denna paragraf. Stadgandet har gjorts tillämpligt även på det fall att länsstyrelsen beslutat förlängning av prövotid.

18 §.

Liksom i 12 § tredje stycket gällande lag har i första stycket av denna paragraf upptagits en bestämmelse, att beslut om förverkande av villkorligt

medgiven frihet skall kunna gå i verkställighet före besvärstidens utgång efter samma regler som en straffdom vilken icke vunnit laga kraft. Övriga beslut enligt den föreslagna lagen ha ansetts böra lända till efterrättelse omedelbart, där ej den beslutande myndigheten annorlunda förordnat.

19 §.

Den i 12 § första stycket gällande lag upptagna bestämmelsen om skyldighet för länsstyrelse och tillsyningsman vid häkte att vidtaga anstalter för att häktad erhåller biträde vid författande av besvär över återkallelse av villkorligt medgiven frihet har genom förevarande paragraf ersatts med en hänvisning till lagen den 19 juni 1919 angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad. I överensstämmelse med vad de sakkunniga härutinnan föreslagit har emellertid tillagts, att ersättning som tillerkännes biträde alltid skall stanna å statsverket.

20 §.

Till denna paragraf finnes i gällande lag motsvarighet i 1 § första stycket.

21 §.

De i första och andra styckena av denna paragraf angivna undantagen från reglerna om obligatorisk villkorlig frigivning i 1 § ha berörts i det föregående.

Tredje stycket innehåller, att då förvaring eller internering avbrutits för verkställighet av frihetsstraff, bestämmelserna om villkorlig frigivning icke skola vara tillämpliga beträffande frihetsstraffet. Stadgandet överensstämmer med 1 § andra stycket i gällande lag i den lydelse detta erhållit genom lag den 18 juni 1937 i samband med utfärdandet av lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt. Den äldre, ännu gällande lydelsen har upptagits i övergångsbestämmelserna till föreliggande förslag.

Övergångsbestämmelserna.

Den nu föreslagna lagen bör uppenbarligen icke träda i tillämpning, förrän skyddskonsulentorganisationen hunnit bliva utbyggd till sin fulla omfattning. Innevarande års riksdag har, såsom förut nämnts, bifallit vad Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen föreslagit rörande anslag för anställande av den här för erforderliga personalen från och med ingången av år 1944. Då det torde åtgå någon tid för de nya befattningshavarna att inrätta sig för sin verksamhet, torde lagen emellertid icke kunna sättas i kraft förrän efter den 1 januari 1944. Lämpligast torde vara att åt Kungl. Maj:t överlämnas att bestämma dagen för lagens ikraftträdande.

För dem som villkorligt frigivits före nya lagens ikraftträdande torde den nuvarande lagen alltjämt böra gälla.

De i 1 § föreslagna bestämmelserna om obligatorisk villkorlig frigivning äro grundade på principen att den del av straffet som villkorligt eftergives

skall stå i viss bestämd relation till hela strafftiden. Av 1 § följer därjämte att vid frigivningen skall av strafftiden återstå minst en månad.

Med hänsyn härtill vore det icke tillfredsställande, om lagens ikraftträdande skulle föranleda att alla fångar med strafftid å sex månader eller däröver, vilka redan vid tiden för ikraftträdandet avtjänat fem sjättedelar av straffet, skulle villkorligt frigivas. Det skulle då i stor utsträckning inträffa, att den vid frigivningen återstående strafftiden vore synnerligen kort i förhållande till hela strafftiden och i åtskilliga fall mindre än en månad. Även praktiska svårigheter skulle otvivelaktigt uppstå, om ett alltför stort antal fångar komme att frigivas under tiden närmast efter lagens ikraftträdande.

Å andra sidan torde det ur de synpunkter som ligga till grund för stadgandena i 1 § icke vara erforderligt att från frigivning undantaga samtliga fångar, för vilka fem sjättedelar av strafftiden förflutit innan lagen trätt i kraft. Om t. ex. en person, som ådömts två års straffarbete, en månad före ikraftträdandet avtjänat fem sjättedelar därav (1 år 8 månader), synes hinder icke böra möta mot frigivning, ehuru straffåterstoden då lagen träder i kraft är tre månader i stället för fyra. Även vid längre strafftider torde en straffåterstod av tre månader få anses tillräcklig för att frigivning skall få äga rum då lagen träder i kraft. Däremot bör kravet på en minimiåterstod av en månad icke lämpligen eftergivas.

I övergångsbestämmelser till lagen har från angivna utgångspunkter föreslagits att fånge, för vilken vid lagens ikraftträdande av strafftiden återstår mindre än en månad, icke må frigivas även om fem sjättedelar eller mera av strafftiden förflutit. Därest det ådömda straffet utgör ett år eller däröver men understiger tre år, fordras att minst två månader återstå av strafftiden. Är straffet tre år eller däröver, skall av strafftiden återstå minst tre månader för att frigivning skall komma i fråga.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 april 1927 om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare.

I 2 § av 1927 års förvaringslag, vilken den dag Konungen förordnar skall ersättas av 1937 års lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt, anges bland förutsättningarna för förordnande om förvaring, att någon, sedan han till fullo undergått honom för tidigare brott ådömt straffarbete, ånyo begår brott och därför dömes till straffarbete eller, i visst fall, fängelse. I förslaget till lag om villkorlig frigivning har såsom förut anmärkts icke upptagits någon motsvarighet till stadgandet i 4 § av gällande lag därom att frihetsstraff, från vilket någon villkorligt frigivits, skall anses till fullo avtjänat, då den villkorliga friheten ej längre kan återkallas eller förklaras förverkad. Då detta förslag innebär att villkorlig frigivning i stor utsträckning skall vara obligatorisk, har det synts mindre lämpligt att ådömande av förvaring är beroende av huruvida ett straff till fullo avtjänats. I stället för regeln att det tidigare straffarbetet skall ha till fullo avtjänats har föreslagits,

att såsom förutsättning för att den nya domen skall kunna utbytas mot förvaring endast skall fordras att den dömde blivit frigiven från tidigare ådömt straffarbete.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 1 juli 1898 innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid.

De sakkunnigas förslag, att frigivning från straffarbete eller omedelbart för brott ådömt fängelse må, om skäl därtill äro, kunna äga rum i stället för å strafftidens slutdag å någon av de tre närmast föregående eller efterföljande dagarna, har mött betänkligheter i vissa yttranden, bl. a. i dem som avgivits av svenska fångvårdssällskapet, styrelsen för svenska skyddsförbundet och, i vad angår uppskjutande av frigivningen, fångvårdsstyrelsen. Där emot har i yttrandena icke framställts någon erinran mot förslaget att borttaga den nuvarande bestämmelsen att frigivning städse skall ske klockan 8 f. m.

Att såsom de sakkunniga föreslagit överlämna åt de verkställande myndigheterna att avkorta eller förlänga straffet med någon dag synes mig icke lämpligt. Däremot biträder jag de sakkunnigas förslag om upphävande av den nuvarande bestämmelsen, att frigivning skall ske klockan 8 f. m. Även en sådan mindre ingripande lagändring torde vara av värde för fångvårdsmyndigheternas och de eftervärdande organens strävanden att hindra, att fången redan omedelbart efter frigivningen råkar i dåligt sällskap, det må vara kamrater från fängelset som skola frigivas samma dag eller personer som vänta på den frigivne utanför fängelset.

I enlighet med vad i det föregående anförts ha upprättats förslag till

- 1) lag om villkorlig frigivning;
- 2) lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 april 1927 (nr 107) om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare; samt
- 3) lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 1 juli 1898 (nr 68 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Thore Wisén.

Förslag
till
Lag
om villkorlig frigivning.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Den som undergår straffarbete på viss tid, ej under sex månader, eller ock fängelse på minst lika lång tid skall villkorligt frigivas, då fem sjättedelar av strafftiden förflutit.

2 §.

Ändå att tid för frigivning enligt 1 § icke är inne, må den som avtjänat två tredjedelar av strafftiden, dock minst ett år, efter egen ansökan villkorligt frigivas, därest med fog kan antagas att han efter frigivningen skall förhålla sig väl och hänsyn till den allmänna laglydnaden ej påkallar att straffet fortsättes.

Vid prövning av fråga om frigivning som i första stycket sägs skall tagas i betraktande:

brottets beskaffenhet, dess orsaker och omständigheterna vid detsamma; den dömdes tidigare vandel;

hans uppförande under fängelsetiden och sinnesriktning vid den tid då frigivning ifrågasättes;

hans beredvillighet att ersätta genom brottet uppkommen skada; samt de förhållanden i vilka han skulle komma att försättas efter frigivningen.

3 §.

Beslut om villkorlig frigivning enligt 1 § meddelas av fängvårdsanstaltens styresman.

Om villkorlig frigivning enligt 2 § bestämmer Konungen. Ansökan om sådan frigivning göres hos fängvårdsstyrelsen och överlämnas av denna med eget yttrande till Konungen.

4 §.

I beslut om villkorlig frigivning skall fastställas en prøvotid motsvarande den vid frigivningen återstående strafftiden, dock minst ett år. Om förlängning av prøvotiden stadgas i 11 §.

5 §.

Den frigivne skall under prøvotiden föra ett ordentligt och ostraffligt leverne, undvika dåligt sällskap och bemöda sig om utväg till försörjning på lovligt sätt samt i övrigt ställa sig till efter rättelse vad enligt denna lag och med stöd därav meddelade föreskrifter åligger honom. Har han förpliktats ersätta genom brottet uppkommen skada, skall han göra vad i hans förmåga står för att fullgöra sin skyldighet därutinnan.

6 §.

Den frigivne skall under prøvotiden stå under tillsyn. Prövas av särskilda skäl tillsyn icke erforderlig, må dock fångvårdsstyrelsen eller, där frigivning sker enligt 2 §, Konungen medgiva att tillsyn icke anordnas.

Tillsynsman för frigiven utses, efter samråd med fångvårdsanstaltens styresman, av statens skyddskonsulent i det distrikt där den frigivne efter frigivningen skall vistas. Finnes ej annan lämplig person att tillgå, vare på landet landsfiskal och i stad polismästare och stadsfiskal pliktiga att mottaga uppdrag såsom tillsynsman. Förordnande för sådan befattningshavare att vara tillsynsman meddelas av länsstyrelsen efter framställning av skyddskonsulent.

Skyddskonsulenten i det distrikt där den frigivne vistas skall hava inseende över tillsynens utövande.

7 §.

Det åligger den frigivne att hålla tillsynsmannen underrättad om sin bostad och arbetsanställning, på kallelse inställa sig hos honom och i övrigt enligt hans anvisningar upprätthålla förbindelse med honom.

8 §.

I samband med villkorlig frigivning må, i den mån det finnes påkallat med hänsyn till den frigivnes karaktär eller sinnesbeskaffenhet, hans tidigare vandel eller andra omständigheter, jämte det förordnande meddelas om tillsyn, tillika åläggas honom att

- a. ställa sig till efter rättelse särskilda bestämmelser beträffande hans vistelseort, bostad, arbetsanställning, utbildning eller användande av fritid;
- b. avhålla sig från bruk av rusdrycker;
- c. underkasta sig inskränkning i förfogandet över arbetsförtjänst eller andra tillgångar.

Beslut som avses i denna paragraf meddelas, då frigivning sker enligt 1 §, av statens skyddskonsulent i det distrikt, där den frigivne efter frigivningen skall vistas, efter samråd med fångvårdsanstaltens styresman. Vid frigivning enligt 2 § ankommer på Konungen att meddela sådant beslut.

9 §.

Tillsynsmannen äger meddela bestämmelser med avseende å verkställandet av föreskrift varom i 8 § sägs samt de ordningsföreskrifter han eljest med hänsyn till den frigivnes karaktär eller sinnesbeskaffenhet finner erforderliga.

10 §.

Föreskrift som meddelats jämlikt 8 § må, då anledning därtill förekommer, ändras eller upphävas av den konsulent som har inseende över tillsynen.

11 §.

Åsidosätter den frigivne något som till följd av frigivningen åligger honom, må efter omständigheterna

- a. förordnas om tillsyn;
- b. meddelas föreskrift enligt 8 §, därvid tillika skall förordnas om tillsyn om så ej tidigare skett;
- c. beslutas att varning skall tilldelas den frigivne;
- d. förordnas om prøvotidens förlängning, dock högst med ett år utöver den vid frigivningen bestämda tiden; eller ock
- e. förklaras att den villkorligt medgivna friheten skall vara förverkad.

12 §.

Det ankommer på fångvårdsstyrelsen att vidtaga sådan åtgärd jämlikt 11 §, som innefattar anordnande av tillsyn eller meddelande av föreskrift enligt 8 § eller av varning. Angående förlängning av prøvotid samt om förverkande av villkorligt medgiven frihet i fall som avses i 11 § beslutar länsstyrelsen i det län där den frigivne vistas.

Framställning om åtgärd enligt 11 § göres hos fångvårdsstyrelsen av allmän åklagare, tillsynsman eller statens skyddskonsulent. Finner fångvårdsstyrelsen åtgärd som ankommer på länsstyrelse böra vidtagas, skall ärendet hänskjutas till länsstyrelsen.

I ärende som avses i denna paragraf skall tillfälle lämnas den frigivne att yttra sig samt yttrande jämväl inhämtas från tillsynsmannen, därest denne ej förut yttrat sig i ärendet.

Åtgärd enligt 11 § må beslutas endast om fråga därom väckes före prøvotidens utgång. Ej må efter prøvotidens utgång förordnande meddelas om tillsyn, föreskrift enligt 8 § eller varning utan att prøvotiden därjämte blivit förlängd.

13 §.

Övertygas den frigivne i mål, som anhängiggjorts innan ett år förflutit efter prøvotidens utgång, om brott som förövats efter straffverkställighetens början men före prøvotidens slut, och dömes han därför till fängelse eller straffarbete, skall domstolen, där ej särskilda skäl till annat föranleda, tillika förklara den villkorligt medgivna friheten förverkad.

14 §.

Förklaras den villkorligt medgivna friheten förverkad, skall det vid frigivningen återstående straffet eller, i fall som i 13 § sägs, det längre straff som den frigivne har att undergå anses såsom nytt straff med avseende å ny villkorlig frigivning enligt 1 eller 2 §; dock må, där förverkande skett enligt 11 §, villkorlig frigivning enligt 2 § äga rum ändå att tid som där sägs icke gått till ända.

15 §.

Varder den frigivne övertygad om brott, som förövats innan straffet började verkställas, och ådömes till följd därav förhöjt straff jämlikt 4 kap. 3 § strafflagen, skall vad på grund av den villkorliga frigivningen förordnats vara utan verkan. Ansers förhöjt straff icke böra ådömas, skall förordnas att det tidigare ådömda straffet skall avse jämväl ifrågavarande brott.

16 §.

Uppkommer fråga om förverkande av villkorligt medgiven frihet, äger länsstyrelsen, såframt omständigheterna därtill föranleda, besluta att den frigivne skall häktas i avbidan på vidare förordnande.

17 §.

Fångvårdsstyrelsen äger, efter framställning av villkorligt frigiven eller om anledning eljest förekommer, ändra vad statens skyddskonsulent jämlikt denna lag beslutat.

Beslut av fångvårdsstyrelsen jämlikt denna lag må icke överklagas.

Har länsstyrelse förordnat om förlängning av prövotid eller förklarat villkorligt medgiven frihet förverkad, och vill den frigivne söka ändring i beslutet, äger han inom åttonde dagen efter det beslutet delgivits honom till länsstyrelsen eller tillsyningsman vid häkte, där han förvaras, ingiva sina till Konungen ställda besvär. Besvär, som ingivits till tillsyningsman, skola av denne ofördröjligen insändas till länsstyrelsen. Länsstyrelsen skall, så fort ske kan, insända inkomna besvär till Konungens nedre justitierevision tillika med de till målet hörande handlingarna.

18 §.

I fråga om verkställighet före besvärslidens utgång av beslut om förverkande av villkorligt medgiven frihet skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad särskilt finnes stadgat angående verkställighet av straff, ådömt genom utslag som ej vunnit laga kraft.

Övriga beslut jämlikt denna lag skola, där ej annorlunda förordnas, omedelbart lända till efterrättelse.

19 §.

Beträffande rätt för den som häktats enligt 16 § att anlita biträde för förberedande och utförande av talan mot beslut av länsstyrelse om förverkande

av villkorligt medgiven frihet gälle vad i lagen angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad finnes stadgat, dock att biträdet tillerkänd ersättning alltid skall stanna å statsverket.

20 §.

Vid tillämpning av 1 och 2 §§ skall såsom strafftid räknas jämväl tid, under vilken straffet skall anses verkställt på grund av domstols förordnande som i 4 kap. 12 § strafflagen sägs.

21 §.

Fånge som ådömts inneslutning i straffcell må ej villkorligt frigivas förrän denna bestraffning blivit verkställd.

Har enligt 6 § andra stycket lagen om förvaring eller internering i säkerhetsanstalt fråga väckts därom att fånge skall underkastas förvaring, må han ej villkorligt frigivas förrän frågan blivit slutligen avgjord.

Har förvaring eller internering i säkerhetsanstalt avbrutits för verkställighet av frihetsstraff, vare å det straff bestämmelserna i denna lag ej tillämpliga.

22 §.

Konungen äger meddela de närmare bestämmelser som erfordras för tillämpning av denna lag.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Genom lagen upphäves lagen den 22 juni 1906 (nr 51 s. 9) angående villkorlig frigivning; dock skall jämväl efter den nya lagens ikraftträdande äldre lag tillämpas beträffande den som dessförinnan frigivits.

Villkorlig frigivning jämlikt 1 § i den nya lagen må ej äga rum beträffande den, för vilken vid lagens ikraftträdande av strafftiden återstår mindre än en månad eller, om straffet utgör ett år eller däröver men understiger tre år, mindre än två månader eller, om straffet utgör tre år eller däröver, mindre än tre månader.

Därest lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt vid den nya lagens ikraftträdande ännu icke trätt i kraft, skall intill dess så sker 21 § i den nya lagen hava följande lydelse:

21 §.

Fånge som ådömts inneslutning i straffcell må ej villkorligt frigivas förrän denna bestraffning blivit verkställd.

Har i fråga om den som intagits till förvaring i vårdanstalt för förminskat tillräkneliga förbrytare eller intagits i interneringsanstalt för återfallsförbrytare, förvaringen eller interneringen avbrutits för verkställighet av straffarbete eller fängelse, vare å det straff bestämmelserna i denna lag ej tillämpliga.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 april 1927 (nr 107) om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare.

Härigenom förordnas, att 2 § lagen den 22 april 1927 om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare¹ skall erhålla följande ändrade lydelse.

2 §.

Förordnande om någons intagande i vårdanstalt första gången må ej meddelas med mindre han

dels på grund av sin sinnesbeskaffenhet måste antagas vara endast i ringa mån mottaglig för den med straffet avsedda verkan;

dels med hänsyn till brottets beskaffenhet samt på grund av i målet förebragt utredning angående hans sinnesbeskaffenhet och föregående vandel är att anse såsom vådlig för annans säkerhet till person eller egendom; samt

dels dömes till straffarbete i minst två år eller ock till sådant straff på kortare tid eller fängelsestraff, där sålunda ådömt straff skall sammanläggas med annat frihetsstraff och det sammanlagda straffet uppgår till straffarbete i minst två år; eller, sedan han frigivits från honom för tidigare brott ådömt straffarbete, ånyo begått brott och därför dömes till straffarbete eller, där båda brotten äro sedlighetsbrott, till straffarbete eller fängelse.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

¹ Senaste lydelse se 1938: 260.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 4 § lagen den 1 juli 1898 (nr 68 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid.

Härigenom förordnas, att 4 § lagen den 1 juli 1898 innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid skall erhålla följande ändrade lydelse.

4 §.

Fånge skall ur straffanstalten lösgivas å den enligt vad ovan för varje fall är stadgat bestämda dagen för strafftidens slut.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 5 maj 1943.

Närvarande:

justitieråden ALSÉN,
LIND,
regeringsrådet EKLUND,
justitierådet ERICSSON.

Enligt lagrådet den 8 mars 1943 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 26 februari 1943, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

- 1) lag om villkorlig frigivning;
- 2) lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 april 1927 (nr 107) om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare; samt
- 3) lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 1 juli 1898 (nr 68 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet Ivar Strahl.

Förslagen föranledde följande yttranden av lagrådet och dess särskilda ledamöter.

Förslaget till lag om villkorlig frigivning.

Justitieråden *Alsén* och *Lind* samt regeringsrådet *Eklund*:

I det kriminalpolitiska reformarbete som pågår i vårt land utgör det föreliggande lagförslaget ett betydelsefullt led. Att låta anstaltsvård följas av en eftervårdande verksamhet har visat sig vara en anordning av stort värde såväl i fråga om villkorlig frigivning som då det gällt sådan utskrivning på prov som förekommer på åtskilliga andra områden, inom och utom straffrätten. Genom att vid sidan av den nuvarande fakultativa frigivningen införa en obligatorisk sådan som ett normalt slutled i straffverkställigheten avser förslaget att vidga möjligheten att utnyttja de stora fördelar denna anordning visat sig medföra och därmed fylla ett länge känt behov inom kriminalvården.

De principer varå förslaget vilar synas också i det stora hela vara ägnade att väl tillgodose dess syfte. Den väg som funnits böra väljas för tillgodoseende i full utsträckning av behovet utav eftervårdande åtgärder har visserligen lett till ofullkomligheter i lagen, såsom att avkortning i straffet skall obligatoriskt ske, oavsett om i det särskilda fallet efterbehandling till synes är obehövligen eller utsiktslös, eller att obligatorisk frigivning skall äga rum även vid jämförelsevis korta frihetsstraff, ändå att i dessa fall avvägningen mellan den korta straffåterstoden och de eftervårdande ingripandena bereder särskilda svårigheter. Men dessa ofullkomligheter äro med den givna utgångspunkten i viss mån oundvikliga och äro icke av den vikt att de böra få stå i vägen för en eljest önskvärd reform.

Otvivelaktigt föreligga vissa svårigheter att överblicka, huruvida de organisatoriska förutsättningarna äro för handen att vid den tillämnade tidpunkten genomföra en reform av sådan omfattning och betydelse som den förevarande.

Den eftervårdande verksamhet som erfordras enligt förslaget skall anföras, under ledning av fångvårdsstyrelsen, åt den statliga skyddskonsulentorganisationen, vilken i sin av årets riksdag beslutade utvidgade form skall träda i funktion från och med ingången av år 1944. Den föreslagna lagen avses, sedan 1939 års lag om villkorlig dom i anslutning till nämnda organisations utvidgning satts i kraft, skola träda i tillämpning någon tid därefter. Genom riksdagens beslut erhöi organisationen en sådan utbyggnad som ansågs erforderlig för att den nya villkorliga domslagen skulle kunna bringas i tillämpning, och utbyggnadens omfattning bestämdes oavsett huruvida en reform av lagstiftningen om villkorlig frigivning komme till stånd eller ej; organisationen skulle nämligen ha att sörja för eftervård åt frigivna fångar överhuvud. Under den förutsättning som förslaget uppställer för obligatorisk frigivning eller frihetsstraff på endast sex månader skulle, på sätt framgår av remissprotokollet, antalet villkorligt frigivna för de närmaste åren sannolikt uppgå till ej mindre än omkring 900 årligen, medan motsvarande antal för närvarande är omkring 100. Med dessa siffror för ögonen och med beaktande jämväl av de krav eftervården av det mycket växlande och svårskötta fångklientelet kan antagas komma att ställa på organisationen, torde det kunna befaras att ett genomförande av den nya reformen någon kortare tid efter den villkorliga domslagens ikraftträdande skulle innebära en måhända alltför stark påfrestning. En förutsättning för reformen måste emellertid vara att lagstiftningen ej sättes i kraft förrän konsulentorganisationen med sannolikhet kan antagas komma att uppbära reformen. Till undvikande av ett eljest kanske ej nödigt uppskov med lagstiftningen i dess helhet kunde måhända ifrågasättas, huruvida i anslutning till de bestämmelser i samma syfte men av mera begränsad räckvidd som upptagits i övergångsbestämmelserna en mjukare övergång för lagstiftningens genomförande kunde stadgas, exempelvis genom att såsom förutsättning för obligatorisk frigivning under viss tid kräva ett frihetsstraff å längre tid än sex månader; antalet villkorligt frigivna skulle då för år räknat bliva allenast 350 vid frihetsstraff i ett år och 500 vid frihets-

straff i nio månader. Med en dylik successiv övergångsanordning skulle skapas ökade garantier för att reformen på ett tillfredsställande sätt kunde föras ut i livet.

Justitierådet *Ericsson*:

Införandet bredvid den nuvarande fakultativa villkorliga frigivningen av obligatorisk frigivning, avsedd att bli ett ordinärt slutled i verkställigheten av tidsbestämda frihetsstraff, motiveras därmed, att fången i regel, för att efter en övergångsperiod kunna återvända till det normala livet utanför straffanstalten, är i behov av eftervård samt att tillgodoseendet av detta behov svårligen låter sig anordna i annan form än obligatorisk villkorlig straffavkortning. Det lär icke kunna förnekas, att ett stort antal, kanske majoriteten av dem, som dömts till icke alltför kortvariga frihetsstraff, är eller kan vara i behov av eftervård. Men det är å andra sidan också klart, att ifrågavarande fångklientel i sig innesluter såväl många, beträffande vilka eftervården på förhand är dömd att misslyckas (särskilt återfallsförbrytare), som också sådana, för vilka behov av eftervård icke förefinnes.

De sakkunniga verkställde ingen annan differentiering än den, som ligger däri, att obligatorisk frigivning skall komma till användning allenast beträffande sådana fångar som dömts till minst sex månaders frihetsstraff; envar sådan fånge skulle sålunda efter avtjänandet av $\frac{5}{6}$ av straffet frigivas, varefter det på hans förhållande under en prövotid av *minst* ett år, under vilken tid han skulle stå under tillsyn, skulle bero huruvida jämväl den återstående strafftiden skulle avtjänas. Det remitterade förslaget skiljer sig allenast såtillvida från de sakkunnigas förslag, att tillsyn under prövotiden icke gjorts obligatorisk.

Det synes emellertid som om, då det erkännes att i vissa fall eftervård icke är erforderlig, man därmed lämnat den bärande grunden för institutet obligatorisk frigivning och att man för dessa fall snarare bort utvidga möjligheterna för fakultativ frigivning.

Beträffande återfallsförbrytare, för vilka enligt lag internering kan ifrågakomma först efter det viss längre tids frihetsstraff blivit verkställda, enligt gällande lag tio år och enligt 1937 års lag angående förvaring och internering fyra år, torde man i mångt fall hava att motse en ständigt upprepad vandring mellan straffverkställighet och eftervård. Då man emellertid icke på förhand kan avgöra vilken fånge som är potentiell återfallsförbrytare och det aldrig kan anses uteslutet, att även en faktisk återfallsförbrytare på grund av erhållen eftervård kommer att avstå från begående av ytterligare brott, vill jag i denna del icke framställa något yrkande om ändring.

Men det är då av största betydelse, att eftervården för dem, vilka äro i behov därav, så anordnas att den i görligaste mån blir till verklig och bestående nytta. Med hänsyn till den jämförelsevis ringa erfarenhet man hittills har av samhällelig eftervård och dess lämpliga organisering samt därtill att mycket omfattande arbetsuppgifter komma att anförtros den skyddskonsu-

lentorganisation, som är avsedd att tagas i anspråk jämväl för villkorligt frigivna, ligger det stor vikt på att organisationens tid och krafter icke tagas i anspråk i andra än sådana fall, då detta är oundgängligt. Väl förhåller det sig så, att konsulentorganisationens arbetsuppgifter genom förslaget stående att tillsyn icke är obligatorisk komma att bli i någon mån förminskade, men denna lättnad torde bli minimal, då det lär vara svårt att efter en så relativt kort strafftid som fem månader avgöra huruvida tillsyn är erforderlig eller icke och då frihet från tillsyn förty mestadels kan förväntas komma till användning vid fall av fakultativ frigivning. Vid dessa förhållanden och då det med fog torde kunna göras gällande, att jämväl den som en gång förbrutit sig mot landets lagar har rätt att, efter att hava sonat sitt brott genom att avtjäna det honom ådömda straffet, få i viss mån ordna sitt liv på egen hand och själv bestämma över sitt kommande öde, synes klokheden och försiktigheten bjuda att, så länge man ej vill differentiera fallen, sätta minimigränsen för den obligatoriska frigivningen högre än till sex månaders frihetsstraff. Det måste för övrigt anses önskvärdt, att rimlig proportion finnes mellan straffavkortningen och den betydande och långvariga inskränkning i handlings- och rörelsefriheten som eftervärden efter villkorlig frigivning kan innebära.

Jag hemställer på dessa grunder, att förslaget måtte såtillvida ändras, att obligatorisk frigivning icke må tillämpas vid kortare strafftid än ett år.

2 §.

Lagrådet:

Första stycket av förevarande paragraf synes böra jämkas i redaktionellt hänseende. Åt detsamma kan förslagsvis givas den avfattning, att efter egen ansökning den ock må villkorligt frigivas som undergår straffarbete på viss tid eller fängelse och avtjänat två tredjedelar av strafftiden, dock minst ett år, därest med fog kan antagas att han efter frigivningen skall förhålla sig väl och hänsyn till den allmänna laglydnaden ej påkallar att straffet fortsättes.

6 och 8 §§.

Lagrådet:

Då med förslaget torde avses, att i själva beslutet om villkorlig frigivning skall intagas bestämmelse såväl angående tillsyn enligt 6 § som om de särskilda föreskrifter som i förekommande fall skola meddelas enligt 8 §, lär avfattningen av förevarande paragrafer böra så jämkas att denna förslaget innebär framgår av lagtexten. I övrigt torde föreskriften i 6 § första stycket böra underkastas viss jämkning.

12 §.

Lagrådet:

Avfattningen av första stycket torde kunna förenklas.

Jämlikt tredje stycket skall i ärende enligt förevarande paragraf yttrande

inhämtas från tillsynsmannen, därest denne ej förut yttrat sig i ärendet. Vad sålunda föreskrives synes böra erhålla tillämpning jämväl å statens skyddskonsulent.

Beträffande sista stycket kunde det ifrågasättas huruvida icke, efter mönster av 16 § i nya villkorliga domslagen, med väckandet av fråga om åtgärd enligt 11 § innan prövotiden tilländagått borde uttryckligen jämsättas att — vid tillämpning av 13 och 15 §§ — efter berörda tid fråga om sådan åtgärd uppkommer i mål som anhängiggjorts före nämnda tidpunkt. Att dessa fall böra vara likställda synes uppenbart; eljest skulle domstolen kunna för-anledas att förklara den villkorliga friheten förverkad bl. a. på den grund att åtgärd enligt 11 § icke längre kunde vidtagas. Då något misstag om stadgandets rätta innebörd näppeligen lär vara att befara, synes ett förtydligande måhända kunna undvaras.

13—15 §§.

Lagrådet:

I 13 och 15 §§ av förslaget angivas de förutsättningar under vilka villkorligt medgiven frihet skall vara förverkad till följd av brott, som den frigivne övertygats ha begått, i fall som avses i 13 § efter straffverkställighetens början och enligt 15 § redan dessförinnan. Medan enligt gällande lag om villkorlig dom av år 1918 förverkande av villkorligt anstånd eller återgång av sådan dom må äga rum även då den dömde *efter* prövotidens utgång övertygats om brott som förövats före domen eller under prövotiden — de enda gränser som i detta avseende föreligga äro de som följa av bestämmelserna om preskription av ådömt straff — har i fråga om villkorlig frigivning alltifrån lagstiftningens tillkomst år 1906 den principen omfattats, att för frihetens förverkande på grund av brott fordras, att den frigivne *före* prövotidens slut övertygats om eller i allt fall häktats för brottet. Vid granskningen inom högsta domstolen av lagen om villkorlig frigivning och 1906 års lag om villkorlig dom fästes uppmärksamheten å denna principiella olikhet, i anledning varav departementschefen erinrade att, då den villkorliga frigivningen innebure ett efterskänkande under vissa betingelser av en del av ett ådömt straff och det visat sig att dessa betingelser uppfyllts, därmed vore avgjort att den villkorligt efterskänkta återstoden av straffet icke kunde verkställas och att följaktligen straffverkställigheten i detta fall — på sätt stadgas i 4 § — avslutats vid frigivningen. I den år 1939 antagna lagen om villkorlig dom, vilken ännu ej trätt i kraft, har till vinnande av enhetlig reglering i preskriptionsavseende den ändringen vidtagits att mål, däri fråga om förverkande uppkommer, skall för att ha inflytande å den villkorliga domen hava anhängiggjorts senast inom ett år från prövotidens utgång (16 § andra stycket). I fråga om villkorlig frigivning föreslås nu, med frångående av lagens tidigare principiella ståndpunkt, dels att en regel motsvarande den sistnämnda upptages i 13 § för där avsedda fall, dels att enligt 15 § i fall som där angivas — fränsett preskription — ingen som helst tidsbegränsning skall gälla för åtalets väckande.

Av vad sålunda anförts framgår att, under det i fråga om villkorlig dom *frånvaron av viss tidsfrist* inom vilken åtal senast skall väckas funnits vara icke lämplig och förty en ettårsfrist införts, alldeles motsatt väg beträffs såvitt rör villkorlig frigivning, i det att redan *förefintlig tidsfrist* antingen förlängts (13 §) eller helt uteslutits (15 §).

Någon bärande grund för denna ändring i förhållande till gällande rätt torde näppeligen föreligga. Beträffande utbytandet i 13 § av prövotidens slut mot ett år därefter har allenast anförts att, om brottet begåtts under prövotiden, det syntes mindre tillfredsställande att förverkande skulle kunna äga rum endast om målet hunne avgöras (eller häktning ske) före prövotidens utgång, i anslutning vartill förklarats att stadgandet därför ansetts böra avfattas efter förebild i 16 § andra stycket av den nya villkorliga domslagen. Vad som anförts — i vad det ej avser vinnande av likformighet med nämnda lag — kan emellertid med visst fog såtillvida åberopas mot varje gränsdragning att i gränfallen den satta gränsen städse framstår såsom i viss mån godtycklig. I fråga om borttagandet av tidsbegränsningen i 15 § har annat skäl ej åberopats än att den nuvarande skarpa gränsdragningen mellan de fall, då domen meddelades eller häktningen skedde under prövotiden och då detta ägde rum efter utgången av nämnda tid, skulle kunna leda till olikheter som ej vore sakligt motiverade. Vad härmed åsyftats utöver nyssnämnda vid 13 § anförda olägenhet framgår ej. Ändringen i 15 § kan möjligen hava samband med det sätt varpå förverkandefrågan funnits böra lösas i nämnda paragraf och med den olika innebörd, som förverkandet kan komma att ha i fall enligt 13 § och enligt 15 §. Till dessa spörsmål återkommer lagrådet nedan. Oavsett huru dessa frågor regleras, synas i princip såväl de i 13 § som de i 15 § angivna fallen böra i förevarande avseende behandlas lika. Tillräckliga skäl ha ej förebragts för att avvika från den hittills intagna ståndpunkten, att när straffet till största delen avtjänats och därefter en prövotid av minst ett år gått till ända det allmännas reaktion mot brottet får sägas vara i viss mening genomförd samt att i enlighet härmed förverkande av villkorligt medgiven frihet icke bör ske, med mindre den villkorligt frigivne *under prövotiden* varder övertygad om annat brott. Härmed bör emellertid jämföras att åtal skett före prövotidens utgång.

Lagrådet förordar alltså upptagandet i lagen av en bestämmelse, innehållande att villkorligt medgiven frihet ej må förklaras förverkad på grund av brott, med mindre fråga därom uppkommer i mål som anhängiggjorts före prövotidens utgång.

Anses emellertid särskilt önskvärt att likformighet på denna punkt vinnes med motsvarande reglering i den nya villkorliga domslagen, synas avgörande skäl icke kunna anföras mot att, på sätt skett i 13 §, för åtals väckande bestämmas en frist på ett år efter prövotidens utgång vilken bestämmelse bör gälla jämväl i de fall som avses i 15 §.

Vare sig tiden då åtal sist må väckas för att förverkande skall kunna ske bestämmas på ena eller andra sättet, bör enligt lagrådets mening i lagen upptagas ett stadgande motsvarande 4 § av gällande lag, enligt vilket lagrum

straffet skall anses vara till fullo verkställt, där ej före prøvotidens slut fråga uppkommit om återkallelse eller förverkande av den villkorliga frigivningen. Väl har departementschefen framhållit, att med hänsyn till de nya reglerna om förutsättningarna för återfallsstraff en dylik regel skulle kunna undvaras. Erinras må emellertid, att jämväl i åtskilliga andra fall rättsverkningar äro knutna till straffets fulla undergående och att i dessa fall en dylik regel torde vara av värde, i den mån den icke måste anses rent av nödvändig (jfr förutom 1927 års förvaringslag 2 §, varom förslag till ändring föreligger, övergångsbestämmelserna, tredje punkten sista meningen, till 4 kap. strafflagen i dess nya lydelse, 1937 års förvarings- och interneringslag 13 §, tvångsuppfostringslagen 15 §, ungdomsfängselagen 20 §, nya rättegångsbalken 20 kap. 7 § samt vissa återfallsregler inom specialstraffrätten). Lagrådet hemställer därför att i analogi med vad som föreskrivits i 16 § sista stycket nya villkorliga domslagen ett stadgande upptages av innehåll att, då den villkorligt medgivna friheten ej längre kan förklaras förverkad, straffet skall anses hava vid frigivningen till fullo verkställts.

Enligt 15 § skall, där den villkorligt frigivne övertygas om brott som förövats innan straffet började verkställas och till följd därav förhöjt straff jämlikt 4 kap. 3 § strafflagen ådömes, vad på grund av den villkorliga frigivningen förordnats vara utan verkan. Den frigivne skall således återintagas i straffanstalt för att undergå det gemensamma straffet. Från detta straff skall avräknas allenast den strafftid som han verkligen utstått. Avräkning må ej i något fall omfatta tillika den strafftid som vid frigivningen återstod. Förverkanderegeln är undantagslös och överensstämmer såvitt brottet åtalats före prøvotidens slut med gällande rätt. Den står emellertid, principiellt sett, mindre väl samman med det efter mönster av nya villkorliga domslagen i 13 § upptagna undantaget att, där särskilda skäl föreligga, förverkandeförklaring må kunna underlåtas. Tydligen har det ansetts att, då domstolen har att träffa avgörandet i fråga om straffet för den sammanlagda brottsligheten, det ligger i domstolens hand att vid straffets utmätande taga hänsyn till att brottet lagföres först sedan prøvotiden gått till ända och till att den frigivne under denna tid kan ha varit underkastad mer eller mindre långt gående inskränkningar i sin rörelsefrihet och jämväl fört ett oklanderligt leverne. Väl är det riktigt att vid bestämmandet av det gemensamma straffet det icke alltid är nödigt att utmäta ett förhöjt sådant, t. ex. då det nyupptäckta brottet är helt ringa i förhållande till det förut avdömda. Men vid straffmätningen lär dock städse böra iakttagas att betydelse tillmätas allenast sådana omständigheter som kunna hänföras till själva brottsligheten, visserligen ej sedd isolerad utan sådan den framträder vid den nya lagföringen. Utöver vad nu sagts torde den dömdes förhållanden före och efter brottens begående i princip icke få tillmätas betydelse vid straffmätningen; för dessas beaktande får nådevägen anlitas. Rättsläget kan vidare vara sådant, att på grund av lagstadgat straffminimum för det nyupptäckta brottet domstolens möjlighet att nå fram till ett med hänsyn till samtliga på frågan inverkan omständigheter tillfredsställande resultat är begränsad. Under dessa förhållanden synes frågan

huruvida hela den förut ådömda eller endast den utståndna strafftiden skall avräknas från det gemensamma straffet böra hållas skild från spörsmålet om straffets utmätande och därför lösas fristående för sig.

Den lämpliga lösningen av förverkandefrågan sammanhänger emellertid med ett annat spörsmål. Detta rörer förutsättningarna för ny villkorlig frigivning. Då villkorligt medgiven frihet förklaras förverkad enligt 11 eller 13 §, skall jämlikt 14 § det vid frigivningen återstående straffet eller det längre straff som den frigivne har att undergå anses såsom nytt straff med avseende å frågan om ny villkorlig frigivning. Om således den vid frigivningen återstående strafftiden, eventuellt i förening med nytt straff, uppgår exempelvis till sex månader, skall obligatorisk frigivning ånyo äga rum då $\frac{5}{6}$ av denna strafftid eller således fem månader förflutit. Någon motsvarande regel har icke upptagits för fall då enligt 15 § förhöjt straff ådömes. Förslaget kan lämna rum för två skilda tolkningar, medförande väsentligt olika resultat. Enligt den ena, som bygger på den uppfattning som kommit till uttryck i sakkunnigbetänkandet (s. 70), skulle vad av det gemensamma straffet återstår att verkställa anses såsom nytt straff med avseende å frågan om ny villkorlig frigivning. Om t. ex. det först ådömda straffet utgör straffarbete i tre år och den dömde frigives sedan $\frac{5}{6}$ därav eller två år sex månader verkställts samt det gemensamma straffet är tre år sex månader, varifrån skall avräknas den avtjänade strafftiden, skulle enligt denna tolkning villkorlig frigivning enligt 1 § ske sedan $\frac{5}{6}$ av återstoden, ett år, eller tio månader avtjänats. Den dömde får alltså avtjäna sammanlagt tre år fyra månader eller således nästan hela det gemensamma straffet. Hade han däremot på en gång dömts för båda brotten till tre år sex månader, skulle frigivningen ha skett efter $\frac{5}{6}$ av nämnda strafftid eller två år elva månader. Detta resultat av att lagföring skett vid skilda tillfällen strider mot grundtanken i 4 kap. 3 § strafflagen, nämligen att tillfälligheter av denna art ej böra inverka på bestraffningen. Den andra tolkningen åter innebär, att frågan om ny villkorlig frigivning skall bedömas med hänsyn till det gemensamma straffet. I anförda exempel skall då frigivningen ske sedan $\frac{5}{6}$ av tre år sex månader eller två år elva månader verkställts. Då därav förut avtjänats två år sex månader, skall den dömde frigivas sedan han ytterligare avtjänat fem månader eller $\frac{5}{6}$ av straffhöjningen. En regel i enlighet med denna tolkning står i god överensstämmelse med nämnda grundtanke i 4 kap. 3 § strafflagen. Det förhållande att en dom enligt nämnda lagrum formellt sett innebär ådömande av ett nytt odelbart straff talar också till förmån för denna tolkning. Möjligen kan den även anses motsättningsvis framgå av att, såsom förut påpekats, motsvarighet saknas till bestämmelsen i 14 §.

Oavsett vad med förslaget kan hava åsyftats, lärer sistnämnda tolkning böra tagas till utgångspunkt vid frågans reglering, och uttrycklig bestämmelse i ämnet bör meddelas i lagtexten. En sådan regel kräver emellertid modifikation i riktning mot en lösning enligt den andra tolkningen av 15 §. Regeln kan nämligen leda till resultat, som icke kunna anses förenliga med de allmänna förutsättningarna för villkorlig frigivning. Såvitt gäller frigivning

enligt 1 §, medför regeln på sätt det anförda exemplet visar att verkställigheten efter den nya domen blott motsvarar $\frac{5}{6}$ av straffhöjningen och att därefter ny frigivning skall ske. Är straffhöjningen obetydlig, resulterar den nya domen i att den dömda inlagas på straffanstalt för en mycket kortvarig verkställighet. Därest på sätt lagrådet förordat föreskrift meddelas, att straffet skall anses till fullo verkställt sedan prövotiden gått till ända utan att fråga om förverkande uppkommit, kan det till och med inträffa att någon ny verkställighet ej skall ske, ändå att förhöjt straff ådömts. Då obligatorisk villkorlig frigivning eljest ej ifrågakommer, med mindre strafftiden uppgår till minst sex månader och den dömda därav undergått minst fem månader, synes nämnda resultat icke vara tillfredsställande. Den modifikation som med hänsyn härtill bör vidtagas lär böra innefatta att ny villkorlig frigivning ej må ske med mindre vad av det för brotten gemensamma straffet återstår att verkställa uppgår till minst sex månader och ej heller förrän den dömda ånyo avtjänat minst fem månader. Med hänsyn till att villkorlig frigivning enligt 2 § är beroende på Kungl. Maj:ts prövning synes det icke vara erforderligt att den åsyftade modifikationen gäller i fråga om sådan villkorlig frigivning.

Lagrådet hemställer förty att i lagen intages föreskrift av huvudsakligen det innehåll att, om den frigivne jämlikt 4 kap. 3 § strafflagen ådömes förhöjt straff, frågan om ny villkorlig frigivning skall bedömas med hänsyn till det för brotten gemensamma straffet, dock att villkorlig frigivning enligt 1 § ej må ske, med mindre vad av straffet återstår att verkställa uppgår till minst sex månader och ej heller förrän den dömda ånyo avtjänat minst fem månader.

Den nu föreslagna modifikationen bör tydligen gälla även för det fall att den frigivne ådömes förhöjt straff jämlikt 4 kap. 3 § strafflagen i mål som anhängiggjorts först efter det prövotiden gått till ända.

Därest lagrådets nu gjorda hemställan vinner bifall, torde innehållet i 20 § lämpligen böra utsträckas att gälla vid tillämpningen av lagen i stället för, såsom enligt förslaget, 1 och 2 §§.

Vad härefter ånyo angår förverkandefrågan kommer genom en bestämmelse av angiven innebörd att jämväl bliva fastställt vilken verkan ett beslut om förverkande har i fall som avses i 15 §. Med hänsyn bl. a. till att den dömda i enlighet härmed ofta icke lär komma att avtjäna hela den strafftid som återstod vid frigivningen utan blott en del därav, torde förslagets ståndpunkt att upptaga föreskrift om obligatoriskt förverkande kunna bibehållas såsom huvudregel. Det synes emellertid erforderligt att vid sidan av denna huvudregel öppna möjlighet för domstolen att, i stället för förhöjt straff jämlikt 4 kap. 3 § strafflagen, ådöma särskilt straff för det nyupptäckta brottet. Tillgång till denna möjlighet har betydelse för de fall, då straffhöjningen i det förut ådömda straffet skulle bliva ringa men omständigheterna äro sådana, att domstolen icke anser sig kunna förordna att det först ådömda straffet skall avse jämväl det nya brottet. Genom den föreslagna regeln göres

visserligen avsteg från stadgandet i 4 kap. 3 § strafflagen, men i fråga om straff av jämförelsevis kort varaktighet läser ett dylikt avsteg hava mindre betydelse. Ett motsvarande undantag är ock upptaget i den nya villkorliga domslagen. Ådömande av särskilt straff i enlighet med vad sålunda föreslagits föranleder icke någon rubbning av den villkorliga frigivningen; dömande till förhöjt straff i förening med förverkande innebär däremot att, då ny villkorlig frigivning sker, ny prøvotid kommer att löpa.

Lagrådet förordar alltså att åt hithörande bestämmelser i 15 § gives det huvudsakliga innehåll *att*, därest den frigivne övertygas om brott, som förövats innan straffet började verkställas, och till följd därav förhöjt straff jämlikt 4 kap. 3 § strafflagen ådömes, den villkorligt medgivna friheten skall förklaras förverkad, *att*, om den frigivne finnes förskylla endast ringa förhöjning i det tidigare ådömda straffet, straff i stället må ådömas och verkställas för allenast det brott varom den frigivne sålunda övertygats samt *att*, om förhöjt straff provas icke böra ådömas, det förut ådömda straffet skall förklaras avse jämväl det ifrågavarande brottet.

Vid den av lagrådet sålunda förordade omarbetningen läser det kunna befinnas lämpligt att, med förebild från den nya villkorliga domslagen, sammanföra bestämmelserna i 13 och 15 §§ och jämväl i övrigt mera följa uppställningen i sistnämnda lag.

Erhålla de i förslaget 15 § upptagna bestämmelserna sådan innebörd som nyss angivits, torde i 4 kap. 3 § strafflagen böra intagas erinran, att i vissa fall särskilt straff må ådömas i stället för gemensamt straff. Denna erinran bör avse, jämte förevarande lagstiftning, även lagen om villkorlig dom.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 april 1927 (nr 107) om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare.

Lagrådet:

Vid bifall till lagrådets hemställan under 13—15 §§ förslaget till lag om villkorlig frigivning att i den lagen måtte upptagas särskilt stadgande av innebörd att, då den villkorligt medgivna friheten ej längre kan förklaras förverkad, straffet skall anses hava vid frigivningen till fullo verkställts, läser frågan om ändring i förevarande lag förfalla.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 1 juli 1898 (nr 68 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid.

Lagrådet:

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
G. Lindencrona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 maj 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

T. f. chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, anmäler lagrådets den 5 maj 1943 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 26 februari 1943 remitterade förslagen till

- 1) lag om villkorlig frigivning;
- 2) lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 april 1927 (nr 107) om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare; samt
- 3) lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 1 juli 1898 (nr 68 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid.

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden följande.

Lagrådets majoritet har för att undvika organisatoriska svårigheter vid den föreslagna lagstiftningens ikraftträdande ifrågasatt, huruvida icke med hänsyn därtill kunde vidtagas en viss uppmjukning i förslaget, exempelvis genom att såsom förutsättning för obligatorisk frigivning under viss tid kräva ett frihetsstraff å längre tid än sex månader. Såsom lagrådets majoritet därvid uttalat är det givetvis av vikt, att reformen icke genomföres vid en sådan tidpunkt att skyddskonsulentorganisationen på grund därav utsättes för alltför stark påfrestning. Skyddskonsulenterna skola i första hand föra 1939 års lag om villkorlig dom ut i livet. Det synes nödvändigt, att någon tid får förflyta efter det att sistnämnda lag trätt i tillämpning innan Kungl. Maj:t meddelar beslut om att jämväl här ifrågavarande lagstiftning om villkorlig frigivning skall träda i kraft. Att därutöver genom en särskild övergångsarrangering underlätta reformens genomförande läser icke vara erforderligt.

En ledamot av lagrådet har hemställt, att förslaget till lag om villkorlig frigivning måtte ändras så, att obligatorisk frigivning ej må tillämpas vid kortare strafftid än ett år. Tillräckliga skäl för en sådan ändring, som skulle avsevärt inskränka lagens tillämpningsområde, torde ej ha anförts.

Beträffande förslaget i övrigt har lagrådet förordat vissa jämkningar och tillägg. 2 § har i enlighet med vad lagrådet hemställt underkastats en redak-

tionell omarbetning. I fråga om 6 och 8 §§ har lagrådet förordat, att bestämmelser om tillsyn enligt 6 § och om föreskrifter enligt 8 § skola upptagas i själva beslutet om villkorlig frigivning. Såsom torde framgå av det remitterade förslaget böra de bestämmelser, som i dessa avseenden skola gälla, meddelas i samband med den villkorliga frigivningen. Det torde emellertid av praktiska skäl icke kunna föreskrivas, att bestämmelserna skola meddelas redan före frigivningen och intagas i beslutet härom. I tillämpningsföreskrifter till den nya lagstiftningen bör stadgas, att bestämmelserna i fråga skola intagas i en för den frigivne utfärdad tillsynsbok. 6 och 8 §§ i förslaget ha därför bibehållits oförändrade. 12 § första och tredje styckena ha ändrats i enlighet med lagrådets uttalanden.

Med avseende å bestämmelserna i 13—15 §§ har lagrådet föreslagit vissa jämkningar i fråga om förverkande av villkorlig frigivning och vad därmed äger samband samt förordat en delvis annan reglering för olika fall av sammanträffande av brott. Lagrådet har i denna del till en början hemställt om den ändringen i förslaget, att i nära anslutning till gällande lag stadgas att villkorligt medgiven frihet ej må förklaras förverkad på grund av brott med mindre fråga därom uppkommer i mål som anhängiggjorts före prövotidens utgång. Vidare har lagrådet förordat bestämmelser, att därest den frigivne övertygas om brott som förövats innan straffet började verkställas och till följd därav förhöjt straff jämlikt 4 kap. 3 § strafflagen ådömes, den villkorligt medgivna friheten skall förklaras förverkad, att om den frigivne finnes förskylla endast ringa förhöjning i det tidigare ådömda straffet, straff i stället må ådömas och verkställas för allenast det brott, varom den frigivne sålunda övertygats, samt att om förhöjt straff prövas icke böra ådömas, det förut ådömda straffet skall förklaras avse jämväl det ifrågavarande brottet. Lagrådet har tillika hemställt, att i lagen intages föreskrift av huvudsakligen det innehåll att, om den frigivne jämlikt 4 kap. 3 § strafflagen ådömes förhöjt straff, frågan om ny villkorlig frigivning skall bedömas med hänsyn till det för brotten gemensamma straffet, dock med den inskränkningen att villkorlig frigivning enligt 1 § ej må ske, med mindre vad av straffet återstår att verkställa uppgår till minst sex månader och ej heller förrän den dömde ånyo avtjänat minst fem månader.

Vad lagrådet sålunda föreslagit har jag ansett mig böra biträda. Bestämmelserna ha upptagits under 13 och 14 §§ i förslaget.

Såsom 15 § har — i huvudsaklig överensstämmelse med gällande lag och i analogi med 16 § sista stycket nya lagen om villkorlig dom — på lagrådets hemställan upptagits stadgande, att då den villkorligt medgivna friheten ej längre kan förklaras förverkad, straffet skall anses ha vid frigivningen till fullo verkställts.

Likaledes i enlighet med lagrådets hemställan har 20 § utsträckts att gälla vid tillämpningen av lagen i stället för, såsom enligt det remitterade förslaget, 1 och 2 §§.

Om det nyssnämnda stadgandet, att straff som avbrutits genom villkorlig frigivning likväl under viss förutsättning skall anses till fullo verkställt, upp-

tages, har lagrådet ansett, att det till lagrådet remitterade förslaget till lag om ändrad lydelse av 2 § 1927 års förvaringslag borde få förfalla. Då detta förslag dock alltjämt skulle få viss betydelse, nämligen med avseende å tiden före prövotidens slut, har jag likväl ansett mig böra bibehålla detsamma.

Det nya innehållet i 13 § lagen om villkorlig frigivning torde, på sätt lagrådet uttalat, böra föranleda, att i 4 kap. 3 § strafflagen intages en erinran om att i vissa fall särskilt straff må ådömas i stället för gemensamt sådant.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 4 § 1898 års lag om beräkning av strafftid, vilket av lagrådet lämnats utan erinran, har bibehållits oförändrat.

I enlighet med det anförda ha upprättats förslag till

- 1) *lag om villkorlig frigivning;*
- 2) *lag om ändrad lydelse av 4 kap. 3 § strafflagen;*
- 3) *lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 april 1927 (nr 107) om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare; och*
- 4) *lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 1 juli 1898 (nr 68 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid.*

Föredraganden hemställer, att förslagen måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställa förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Stefan Stiernstedt.
